

Öznenin Sesi:

Pandemi Döneminde Göçmen
Kadın Emeği

KIRKAYAK
K Ü L T Ü R

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

Öznenin Sesi:

Pandemi Döneminde Göçmen Kadın Emeği

Raporu Hazırlayanlar

Canan Uçar

Damla Deniz Cengiz

Emine Doğan Kaya

Fatma Coşkun Caymaz

Kemal Vural Tarlan

Fotoğraflar

Kemal Vural Tarlan

Damla Deniz Cengiz

Tasarım

Salah Al Khal

Proje Koordinatörü

Damla Deniz Cengiz

Kırkayak Kültür

1. Baskı, Gaziantep, Aralık 2020

KIRKAYAK KÜLTÜR

Kırkayak Kültür - Sanat Merkezi

Akyol Mah. Atatürk Bulvarı. Şaban Sok. No:36/1

P.K 27010 Şahinbey/Gaziantep

Tel: 0342 230 74 54

kirkayaksanat@gmail.com

info@kirkayak.org

KIRKAYAK KÜLTÜR - CENTRE OF MIGRATION AND CULTURAL STUDIES

Bey Mah. Atatürk Bulvarı Uyum Apt. No:30 Kat:1 Şahinbey/Gaziantep

Tel: 0342 220 20 80

gocmerkezi@kirkayak.org

KirkayakKultur

Kırkayak Kültür

www.kirkayak.org

Middle East Gypsies

www.middleeastgypsies.com

Bu yayın kamu malıdır. Bir kısmından veya tamamından alıntı yapılabilmesi ve çoğaltılabilmesi için Kırkayak Kültür'den izin alınmasına gerek yoktur. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir ve yaygın olarak dağıtılabilir.

Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı ve Friedrich Ebert Stiftung Derneği'nin mali desteği ile hazırlanmıştır. Bu raporun içeriği tamamen Kırkayak Kültür'ün sorumluluğundadır. Rapordaki ifadeler Kırkayak Kültür'ün kendi görüşleri olup, Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı ve Friedrich Ebert Stiftung Derneği politikalarını ve görüşlerini yansıtmamaktadır.

1.	GİRİŞ	4
1.1	GENEL ÇERÇEVE	7
1.1.1	Türkiye’de Suriyeli göçmen kadın emeği	7
1.1.2	Gaziantep’te kadın emeği	8
1.1.3	Covid-19 süreci	9
1.2	ÇALIŞMAYI YAPMA NEDENLERİ	10
1.3	SAHA ÖNCESİ VE SAHA ANINDA	13
2.	KADINLARIN HİKAYELERİ	16
2.1	Saha Sonrasında	29
3.	SONUÇ	33
3.1	SALGIN VE SİVİL TOPLUM	36
3.2	Pandemi sonrası durum ve gelecek ne vaat ediyor	37
4.	SONUÇLAR VE POLİTİKA ÖNERİLERİ	38
5.	KAYNAKÇA	42

1. GİRİŞ

Günümüzdeki göçmenlik algısı büyük oranda erkek göçmenler üzerine kuruludur. Yine aynı şekilde emek üzerine yapılan tartışmalar da erkek emeği üzerine inşa edilmektedir. Toplumda kabul gören bu genel algıyla birlikte öznenin kendisi olan göçmen kadınlar da bu bakış açısına sahip olabilmektedir. Özellikle alt ekonomik gruplardan kadınlar kendi emeklerini çalışma hayatı içinde görmeyip erkeğe destek olmak şeklinde tanımlayabilmektedir. Orta ve orta üst ekonomik sınıftan kadınlar da ise kendi mesleklerini kimi zaman kayıtsız şekilde yaptıkları veya gidilen ülkelerde kendi uzmanlık alanlarından farklı mesleklerde çalıştıkları görülmektedir. Geleceklerine dair belirsizlik ise her iki grupta güvensizlik yaratmaktadır. Ne yazık ki akademik tartışmalar ve sivil toplum veya kamu kurumlarının raporları da bu algıyı pekiştirebilmektedir. Öte yandan kadınlar kamusal alana çıktıkça, kendi toplulukları dışına da temas edebilmekte ve önceki içe dönük hayatta kalma stratejilerine dayanışma yollu bir mücadele pratiği eklemektedir. 2020 Mart ayından beri tüm dünyayı etkisi altına alan ve ekonomik, sosyal tüm dengeleri yerinden oynatan COVID-19'la birlikte göçmen kadınların sorunları derinleşmiş ve dayanışmaya duyulan ihtiyaç artmıştır.

Kırkayak Kültür olarak çevremizde gördüğümüz bu ihtiyaca bir cevap üretmek istedik. Bu doğrultuda zaten kendileri ve emekleri görünmez kılınan göçmen kadınlara söz vermek ve kamusal alanda görünürlüklerini arttırmak düşüncesiyle yola çıkılmıştır. Medyada ve iktidar söylemde sıkça mağdur veya suçla ilişkilendirilen kimlikleriyle anılmalarına karşı, kendi gerçekliklerini üretebilmelerinin önünü açmak hedeflenmiştir.

Öznenin Sesi: Pandemi Döneminde Göçmen Kadın Emeği video projesinde kadınları merkeze alarak ve onlarla dayanışma içinde bir çalışma yaptık. Göçmen kadınların kimliklerinin ve emeklerinin görünmezleştirilmesine karşı, onların sözünü kamusal alana taşıyarak bir dayanışma pratiği ürettik. Bu kapsamda, Gaziantep'te yaşayan, farklı etnik gruplardan, farklı mahallelerde yaşayan ve farklı sektörlerde çalışan toplam on kadınla görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde kadınların paylaştığı ortak sorunların başlıcaları olarak güvencesizlik ve geleceğe dair belirsizlikler yer alırken, mesleklerine veya ekonomik durumlarına özgü sıkıntılar da mevcuttur. Fakat hem raporda hem de videolarda açıkça ortaya çıkıyor ki yaygın söylemde dile getirilen güçsüz göçmen kadın imajına karşı, zorluklarla baş edebilen ve direnç gösteren kadınlar hayatlarımızdalar.

2011 yılından buyana sahada bulunan bir kurum olarak, saha deneyimlerimizde hep şunu görüyorduk; göç süreci ve sonrası, toplumların gündelik hayatından, geleneksel kodlarına kadar pek çok toplumsal kural ve statüyü değiştirmekte ya da bu geleneksel kodlarda kırılmaya sebep olmaktadır. Türkiye'ye sığınan

Suriyeli kadınlar, içinden çıkıp geldikleri iç savaş ve çatışmalı süreç boyunca toplum içerisinde en çok zarar gören toplumsal kesimlerden biri olmuştur. Bu iç savaş süresince yine en çok zararı kadın ve çocukların gördüğü, cinsiyete dayalı şiddetin bir savaş silahı olarak kullanıldığı yönünde haber, anlatım ve raporlar bulunmaktadır. Diğer yandan son 9 yıllık göçmen kadın hikayelerine bakıldığında, yaşanan toplumsal altüst oluşun kadını gündelik hayat içinde daha da görünür kıldığını, göçmen kadınların çalışmak için evden dışarı çıktıklarını, fabrikalarda, atölyelerde, tarlalarda, sokakta, ev içi işlerde, hizmet sektöründe, sivil toplum örgütlerinde ve daha pek çok işte, kayıt dışı da olsa, çalışmaya başladıklarını gösteriyor. Sanılanın aksine, evini geçindirmek için, emek piyasasına dahil olmuş sayısız göçmen kadın her gün üretim süreçlerinin içinde yer alıyor.

11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Covid-19 salgınının, küresel bir salgın seviyesine ulaştığını bildirip, resmi olarak pandemi ilan etti. Covid-19 salgınının çeşitli toplumsal gruplar üzerindeki etkileri, son sekiz aydır, daha görünür oldu.

Yapılan çalışmalar bu toplumsal grupların başında mülteciler, göçmenler, yerinden edilmiş nüfus, göçebe ve yarı göçebe topluluklar, gibi toplumun kırılgan kesimleri olduğunu ortaya koyuyor. Bu grupların en fazla risk altında olmasının sebepleri olarak sağlık başta olmak üzere sosyal hizmetlere yetersiz erişim, kayıt dışı çalışma ekonomisine bağımlılık, salgın riskinin yoğun olduğu alanlarda yaşama, teknolojiye sınırlı erişim, karar alma mekanizmalarının dışında tutulma ve karşılıklı uyum süreci fırsatlarının sınırlı olması sayılabilir.

Bu çalışmada büyük ölçüde kayıt dışı alanlarda çalışan, Suriyeli göçmen kadınların, salgın döneminde yaşadıkları ve geleceğe dair düşünceleri yer almaktadır.

Bu çalışmayı destekleyen Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı ve Friedrich Ebert Stiftung Derneği'ne çok teşekkür ederiz.

1.1 GENEL ÇERÇEVE

1.1.1 Türkiye’de Suriyeli göçmen kadın emeği

Türkiye emek piyasası, tarihsel yapısı ve barındırdığı farklı dinamik ve kısıtlamalarla piyasaya eklenen tüm emek gruplarının piyasa koşullarını farklı deneyimlemelerine sebep olmuştur. Bu farklılıklara rağmen, piyasanın tüm bu gruplar için ortaklaşan bazı temel dinamiklerinden de bahsetmemiz mümkün olacaktır. Türkiye emek piyasasının %34,5’i kayıt dışıdır(SGK, 2019). Kayıt dışı emek yoğun sektörlerin, ucuz iş gücüne ve güvencesiz istihdam biçimine eğilimli

mevcut yapısı, Suriyeli göçmenlerin bu sektörlerde eklenmelerinde kolaylaştırıcı bir rol oynamıştır. Kayıt dışı emek piyasası başta olmak üzere, piyasa, kadınlara olduğu kadar göçmenlere ve göçmen kadınlara da eklenmelerini için hem alan açmış-yaratmış-dönüştürmüş hem de Türkiye’deki emek, göç ve toplumsal cinsiyet rejimleriyle (bunların en belirgin özellikleri esneklik-güvencesizlik, geçicilik ve cinsiyetçilik olarak sıralanabilir) bu kadınların emeklerini görünmez kılmış ve değersizleştirmiştir.

2011 itibari ile Suriyelilerin Türkiye emek piyasalarına eklenme süreçleri hız kazanmış ve hala da devam etmektedir. Suriyeli göçmen kadınlar, yapılan bazı geniş ölçekli araştırmalarda (AFAD, 2014; HÜNEE, 2019; KADEM, 2018; UN Women, 2018) büyük oranda ücretli bir işte çalışmıyor olarak karşımıza çıkmaktadır. Derinlemesine yapılan araştırmalar ise, göçmen kadın emeğini emek yoğun kayıt dışı sektörlerde görünür kılmaya çalışmıştır. Bu çalışmalar, göçmen kadın emeğini; tarımsal üretimde (Dedeoğlu ve Sefa Bayraktar, 2018), tekstil sektöründe (Ünlütürk Ulutaş ve Akbaş, 2018), ev içi parça başı işlerde (Uçar, 2020), hem ev içi hem de ev dışında çeşitli emek yoğun işlerde (Körükmez, Karakılıç ve Daniş, 2020) görünür kılmaya ve kanıksanmış “kurban” inşasının ötesine geçerek kadınların deneyimlerine, geliştirdikleri mücadele biçimlerine ve taktiklere yer vermeye çalışmıştır. Yerinden edilme öncesinde sahip oldukları eğitim seviyesi, çalışma deneyimi ve becerinin büyük ölçüde tanınmaması sebebiyle (Sert, 2016) kadınlar çeşitli sektörlerde mesleki olarak aşağı gitme deneyimi yaşayabilirken, bu nitelikler ulusal ve uluslararası STK ve çeşitli örgütler bünyesinde çalışmak için kendilerine

avantaj sağlayabilmektedir. Suriyeli göçmen kadın emeğini genel olarak düşündüğümüzde, çalışılan sektör, alan, yasal statü ne olursa olsun, (yaş, eğitim, etnisite, sınıf farklılıklarıyla çeşitlenebilen bir deneyim de olsa) karşılaşılan en önemli kavramlar güvencesizlik ve düzensizliktir. STK'larda çalışanların çalışma koşulları daha iyi olsa da proje bazlı işlerin süreli olması belirsizliği tekrar karşımıza çıkarmaktadır (Körükmez ve diğerleri, 2020, s. 51).

Uzun mesai saatleri, fazla iş yükü, sağlıksız fiziksel koşullar, düşük ücretlendirme ve tüm bu koşulların etnik ve cinsiyetçi ayrımcılık ve sosyal dışlanmayla daha da katmanlaşması, çocuk-yaşlı-engelli bakımı ve ev içi yeniden üretim süreçlerini neredeyse tek başlarına yüklenmeleri, Suriyeli kadınların çalışma ve günlük hayatlarını zorlaştıran koşulları oluşturmaktadır.

1.1.2 Gaziantep'te kadın emeği

Gaziantep, Türkiye'nin ve özellikle bölgenin en önemli sanayi ve ticaret merkezlerinden biri olagelmıştır. Türkiye'nin hem şehirleşme hem de millileşme tarihinin bir parçası olarak çeşitli emek ve zorunlu göç süreçlerine şahit olmuştur (Geniş, 2011, ss. 365–367). Gaziantep toplumunun karşılaştığı son kitlesel göç hareketi, 2011 Suriye iç savaşıyla başlayan Suriyelilerin zorunlu göçü olmuştur. Gaziantep'in, özellikle 1990'lı yıllarda başlayan ve günümüze kadar uzanan endüstriyel kalkınma süreci bir başarı öyküsü olarak görülmektedir. Ancak, Gaziantep ekonomisi, ağırlıklı olarak ara mal üretmeye dayalı bir ekonomi olması sebebiyle, ucuz emek gücünden beslenerek yükselen bir ekonomi olmuştur (Gündüz Hoşgör, 2011, s. 491). Türkiye kayıt dışı ekonomisinin büyüme sürecine paralel olarak Gaziantep'te de kayıt dışılık artmış ve bu sektöre dezavantajlı grupların eklenmesi kolaylaşmıştır.

Kadınlar açısından bu süreçler değerlendirildiğinde, 1980lerle beraber, az sayıda eğitilmiş kadın kayıtlı ekonomide istihdam edilirken, kayıt dışı ekonomide istihdam edilen kadınların oranı erkeklere göre daha yüksektir. Diğer bir deyişle, kadınlar ekonomik kalkınma süreci ile beraber marjinalleştirilmişlerdir. Eğitimsiz ya da daha az eğitilmiş alt sınıf kadınların kayıtlı ekonomiye katılımı sınırlı olmuş ve bu kadınlar daha çok Antep fıstığı çitlama, örgü, nakış, dantel gibi ev içi parça başı işlerin yanı sıra ev işçiliği, bebek bakıcılığı gibi işlerde çalışmaya başlamışlardır (Gültekin ve Leyla Kuzu, 2011, s. 522; Gündüz Hoşgör, 2011, s. 502). Kısacası, ev eksenli kayıt dışı emek piyasasına ucuz iş gücü olarak güvencesiz bir şekilde eklenmişlerdir. Bu bağlamda, Suriyeli kadınların Gaziantep'te halihazırda işleyen kayıt dışı emek piyasasına eklenmeleri (Suriyeli kadın gruplarının çeşitliliği ve beraberlerinde getirdikleri kültürel, toplumsal ve sınıfsal dinamikler de göz önüne alındığında durum elbette farklılaşmakta ve derin analizler gerektirmektedir) görece kolaylaşmıştır. Suriyeli göçmen kadınların emek piyasasındaki yerleri ve koşulları, Türkiye

emek, göç ve toplumsal cinsiyet rejimlerinin bir sonucu olarak da ele alınması gereken olgulardır. Gaziantep'te göçmen kadınlar genel olarak emek yoğun sektörler olan tekstil, hizmet sektöründe, merdiven altı atölyelerde, ev içinde parça başı diyebileceğimiz işlerde çalışmaktadırlar. Ayrıca, kendi mesleğini ev içinde ya da Türkiye vatandaşı olan bir meslektaşının iş yerinde kayıt dışı olarak icra eden kadınlar olduğu gibi (doktor, dişçi, kuaför), kendi işletmesini açan, STK ve çeşitli örgüt ve kurumlarda çalışan farklı sınıf, yaş ve etnisiteden Suriyeli kadınlar da mevcuttur.

1.1.3 Covid-19 süreci

Her anlamda, hepimizi çok etkileyen Covid-19 pandemi süreci hala devam ederken, bu süreç farklı grupları farklı şekillerde ve oranlarda etkilemiş ve etkilemektedir. Emek piyasasını büyük ölçüde etkilediği su götürmez bir gerçektir. Ancak, mevcut koşulların araştırmacılara el verdiği ölçü çok dar olduğu için şu an elimizde Suriyeli göçmenlerin emek piyasasına dair kısıtlı sayıda çalışma ve rapor bulunmaktadır. Yapılan çalışmaların işaret ettiği önemli bir husus Suriyeli göçmenler arasında büyük artış göstermiş olan işsizliktir (IFRC ve Turkish Red Crescent Society, 2020; SGDD-ASAM, 2020; Zırh ve diğerleri, 2020). Ayrıca, göçmenlerin Covid-19 öncesinde halihazırda deneyimlemekte oldukları sağlık, eğitim, barınma sorunları ve geçim sıkıntısı daha da derinleşmiş ve belirgin hale gelmiştir.

Göçmen kadın emeği üzerine Covid-19 pandemi döneminde yapılan Dedeoğlu'nun (2020) Kırılgan Kahramanlar: Covid-19 Pandemi Döneminde Tarımsal Üretimde Göçmen Kadın Emeği adlı çalışması bize göçmen kadın emeğinin nasıl etkilenebileceğine dair genel bir değerlendirme sunmaktadır. Bu sürecin, aslında var olan sorunları ayyuka çıkardığı vurgulanmaktadır. Halihazırda sağlık, eğitim ve birçok sosyal hizmetten çok kısıtlı ya da neredeyse hiç denecek kadar az yararlanabilen mevsimlik kadın işçiler ve kız çocuklarının, sağlık hizmetlerine sadece kayıtlı oldukları illerde erişebilme hakları olduğu için durumun vahameti de artmaktadır (Dedeoğlu, 2020). Bu zorlu süreçte araştırma alanının çok ciddi kısıtlamalarla karşı karşıya olması sebebiyle elimizde sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Hem sürecin dinamiklerini ortaya koymak hem de bu süreçteki değişim, dönüşümü anlamak açısından mevcut kaynaklarla yapılacak her araştırma çok değerli bir veri olarak karşımıza çıkacaktır. Bu bağlamda da bu çalışmanın hem dayanışmayı vurgulamak hem de hep görünmeyen olarak kalmaya devam eden grupları ve katmanları biraz da olsa duyulabilir, görünebilir kılmak amacıyla yapıldığını söylemekte fayda görmekteyiz.

1.2 ÇALIŞMAYI YAPMA NEDENLERİ

Covid-19, 2020'nin ikinci çeyreğinden itibaren tüm dünyayı etkisi altına aldı. Fakat pandemi, tek etkisini bedensel sağlık üzerinde göstermedi. Hastalık, insanları psikolojik, kültürel, ekonomik pek çok farklı açıdan da etkiledi (UN, 2020a, s. 2). Önlemler dolayısıyla insanlar evlere kapandı, zaruri ihtiyaçlar dışı tüketimler kısıtlandı, fiziksel bir aradalık gerektiren etkinlikler iptal edildi, uzaktan eğitime geçildi, kafe ve restoranlar bir süreliğine kapatıldı. Dolayısıyla hastalığın kişiler üzerinde

gösterdiği etki sadece yarattığı korku üzerinden değil ikincil faktörler üzerinden de kendisini göstermekteydi. Sebep olduğu psikolojik boyutlar bir yana hastalık aynı zamanda da ekonomik boyutuyla kendisini gösterdi. Önlemler sebebiyle geçici olarak kapatılan işletmeler, desteklerin eksikliği sebebiyle ciddi ekonomik buhranlarla karşılaştı ve işten çıkarmalara başladı. Kapanmayan işletmelerde dahi satış oranlarındaki ani düşüş sebebiyle ücretsiz izne ayırmalar veya işten çıkarmalar oldu. Bu durumdan en yoğun şekilde de güvencesiz çalışan gruplar etkilendi (Üstübcü ve Karadağ, 2020, s. 6).

Öte yanda güvenlik sebebiyle evlere kapanmaların bir sonucu olarak kamusal alan ve özel alan arasındaki ayrımlar da silikleşmiştir. İşlerini internet üzerinden sürdürebilen kişiler için ev bir iş yeri haline gelmiş, öte yandan iş yerlerine gitmek zorunda kalan kişiler için ise evdeki ailelerine hastalık taşıma korkusu baş göstermiştir. Öte yandan kadınların destek bulduğu pek çok alan pandemi sebebiyle kapanırken, ev içi şiddet artmıştır (Foley ve Piper, 2020, s. 7). Nefes almanın zor olduğu ve zaten bütün gün kapalı alanlarda fiziksel mesafenin korunmadığı yerlerde, yoğun tempoda ve uzun saatler çalışmak durumunda olan kişiler için maske kullanımı yeni zorluklar yaratmaktadır.

İş yerlerinde, kültürel etkinliklerde, sokakta bir araya gelinemediği veya gelindiğinde de mesafenin korunduğu ve iletişimin çok azaldığı bu dönemin olumsuz koşullarından en çok etkilenen şüphesiz toplumsal olarak daha dezavantajlı konumda olanlardır. Seslerini duyurmakta güçlük çeken gruplar, pandemi döneminde karşılaştıkları sağlık sorunları bir yana ekonomik ve sosyal sorunlarla tek başlarına baş etmek durumunda kalmışlardır. Pek çok

sivil toplum kuruluşunun sahadan çekilmesiyle sorunlarla baş başa kalan gruplar dayanaklarını kaybetmiştir. Hal buyken zaten güvencesizlikle, olumsuz çalışma koşullarıyla ve belirsizliklerle mücadele veren göçmenler için hayat daha da zorlaşmış ve kamusal alanda daha da görünmez hale gelmişlerdir.

Bu durumun kadınlar için şüphesiz ayrı boyutları vardır. Aynı ekonomik bunalımlarla baş ederken bir yandan da çocuk bakımı, ev ahalisinin sürekli evde olmasından kaynaklanan ev içi temizlik, yemek vb. iş yüklerinin artması gibi sebeplerden ötürü iki kat zor koşullarla karşılaşmışlardır (UN Women, 2020, ss. 2-3). Okulların, pandemi önlemleri sebebiyle uzaktan devam ettirilmesi eğitimi de kadının sorumluluğu haline getirmiştir. Bu durum ise kadınlar üzerindeki iş yükünü ve baskıyı katbekat arttırmıştır. Hane içinde kadınlara çocuk ve yaşlı bakımı sorumluluğu yüklenmiş, bu durum da kadınların bazılarının işlerini kaybetmelerine sebep olmuştur ve emekleri görünmez hale getirilmiştir.

Tek bir kimlik çatısı altında mağduriyetleri üzerinden tanımlanan göçmen kadınların kamusal alandaki varlıklarının azalması bu yanlış temsilin gücünü arttırmıştır. Özellikle medyada yer alan içeriklerde sıklıkla suçla ilişkilendirilen haberler ve mağdur kimlikleri söz konusu olmaktadır (Hrant Dink Vakfı, 2020, s. 7). Bu durum iktidar söylem ve insani yardım kuruluşlarının kampanyaları ile de pekişmektedir. Bu doğrultuda aslında iyi niyetli olarak ortaya atılan söylemler dahi pek çok kültürel, etnik, sınıfsal kimliği barındıran grup için indirgemeci bir etki göstermektedir. Halbuki, günümüzde Türkiye’de farklı sektörlerde çalışan, farklı ekonomik gruplara dahil, farklı kültürel özelliklere ve etnik kimliğe sahip göçmen kadınlar yaşamaktadır.

Kırkayak Kültür kurulduğu 2011 yılından bu yana farklı grupların karşılaşmaları için alan sunmayı hedefler. Bu doğrultuda çalışmalarında birlikte yaşam olarak çözümlendiği transkültürelizm odağında çalışmalar yürütmektedir. Birlikte yaşam odağı ile şekillenen “Pandemi Sürecinde Göçmen Kadın Emeği” çalışması da yukarıda bahsi geçen sorunlar göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. Farklı sektörlerde çalışan ve farklı etnik gruplardan on kadınla görüşmeler yapılmıştır. Bu on kadın örneklemin mümkün olduğunca geniş tutulabilmesi odağı ile seçilmiştir. Pandemi sürecinde yaşadıkları değişimleri ve ürettikleri çözümler odağında şekillenen çalışma, görüşmecilerin katkılarıyla bundan çok daha fazlasını sunmuştur. Göçmen kadınların Türkiye’deki koşullarına ve emek süreçlerine katılımına dair daha geniş bir perspektif sunabilmeyi başarmıştır. Bu çalışmayla göçmen kadın emeğini görünür kılarken aynı zamanda da sunulan kısıtlı temsillere alternatif, bir karşı gerçeklik de oluşturulmuştur. Video ile oluşturulan alanda farklı sektörlerden emek süreçlerine dahil olan kadınlar için sözlerini

aktarabilecekleri bir alan oluşturulması hedeflenmiştir. Bu alanda kendi gerçekliklerini ve pandemi sürecinde yaşadıkları değişimlere bu sorunlara ürettikleri çözümleri aktarabilme imkânı bulmuşlardır. Görüşme yapılan kadınların bazıları öncesinde de temas halinde olunan ve farklı bir aradalık pratiklerini geliştirmiş olduğumuz kadınlardı. Çalışma, pandemi sürecinde de bu kadınlarla ilişkilerimizin sürmesi sayesinde edindiğimiz bilgilerle gerçekleşebilmiştir. Hali hazırda dayanışma içinde olduğumuz gruplardan kadınların yanı sıra, çalışma dolayısıyla iletişime geçilen kadınlarla da görüşülmüştür. Kırkayak Kültür olarak temas ettiğimiz iletişim kurduğumuz kişilerle, kurum-faydalanıcı ilişkisinin dışına çıkarak kalıcı ilişkiler kurmaktayız. Bu doğrultuda da pandemi sürecinde yaşanan zorluklara rağmen çalışmalarımıza devam edip onların geliştirdiği hayatta kalma stratejilerine kendi yetkinliklerimiz doğrultusunda bir alan sağlamaya karar verdik. Bu bakış açısıyla, komşularımız kadınların emeklerinin görünürlüğüne arttırmanın ve taleplerinin savunuculuğunu yapmanın önemini gördük.

Bu video serisinin tasarımındaki en önemli vurgu kadınların kendi seslerine yer verilmesi, kendi sözleriyle var olabilmesiydi. Görüşmelerde de bir kez daha ortaya çıktığı üzere, göçmen kadınlar ne mağdur ne zavallı. Bu kadınlar sorunlarla baş edebilen, talepleri ve iradeleri olan kadınlar. Bu sebeple Kırkayak Kültür olarak kültürel alanların dışına itilen bu kadınları kamusal alanla yeniden buluşturmanın önemini gözettik. Kadınların görünmez hale gelen kimlikleri ve pandemiyle yükü de görünmezliği de katbekat artan emekleri için bir alan sağlamak istedik. Bu kadınları yardıma muhtaç mağdurlar olarak değil, taleplerini duyurmak isteyen kadınlar olarak videolarımızda yer verdik.

Pandemi önlemleri doğrultusunda getirilen fiziki mesafe, bir araya gelmenin ve bir aradalık duygusunun önüne geçse de farklı yerlerden ortaklıklar kurmaya ve birbirimizin sesini duymaya devam etmekteyiz. Pandemi bir yandan fiziki kamusal alanlarda, sokakta bir araya gelmenin önüne geçse de online kamusal alanlar sayesinde internet üzerinden mekânsal sınırları aşarak bir araya gelmenin önünü açmaktadır. Bu sayede de göçmen kadın emeği, hakkında konuşulanlar üzerinden değil kendi sesleriyle duyulabilmektedir.

1.3 SAHA ÖNCESİ VE SAHA ANINDA

Çalışma öncesinde hangi kadınlarla çekim yapabileceğimiz üzerine bir ön araştırma yaptık. Hem daha önceki faaliyetlerimizden tanıdığımız kadınlar hem de sahada bize aracılık yapan kişilerin yönlendirmesiyle video çekimi yapacağımız kadınları belirledik. Halihazırda ve geçmişte birlikte yaşam eksenli faaliyetler yürütmüş olmamız ve pek çok kadınla iletişim halinde olmamız kadınlara ulaşma ve çalışmaya dahil olmaları noktasında kolaylaştırıcı

bir etki yarattı. Belirlenen kişiler dışında Suriyeli bir kadının işlettiğini bildiğimiz bir restorana giderek kendimizi ve yapmak istediğimiz çalışmayı anlattık. Videolarda yer almak istemesi üzerine çekim yapmak için uygun bir zamanda görüşmemizi gerçekleştirdik.

Kadınların farklı iş kollarından olmalarına dikkat ederek çekimlerin gerçekleştirilmesi sağlandı. Böylece sektörler arasında kadınların çalışma koşullarındaki farklılıklar ile pandemi döneminde nasıl etkilendikleri gösterilmek istendi. Kadınların kimi evde parça başı işi yaparken, kimi kendi restoranını işletmekte, kimi hurda toplamaya giderken, kimi doktorluk yapıyor, kimi tarım işçisi, kimi tekstil atölyesi işçisi, kimi öğretmen, kimi sivil toplum çalışanı.

Çekimlerin biri Nizip'te, biri İslahiye'de, diğeryse Gaziantep merkezde gerçekleştirildi. Çekimler restoran işleten ve sivil toplum örgütünde çalışan kadınlarla işyerlerinde, diğerleri kadınların evlerinde yapıldı. Görüşmeler gerçekleştirilmeden önce, kadınlara Covid-19 pandemisi dolayısıyla alınması gereken kurallar dahilinde çekimlerin yapılacağı belirtildi. Çekim için gidildiğinde gerekli önlemler alınarak, mesafe kurallarına uygun şekilde çekim ekipmanları ve çekimi yapan kişi mekânda yerini aldı. Çekim yapacak kişiyle birlikte soruları soran kişi ve çevirmen gerekliliği olan görüşmelerde çevirmenin de dahil olmasıyla görüşmeler gerçekleştirildi. Evlerinde görüşmek zorunda kaldığımız kadınlarla görüşmeler için belli bir zaman sınırlaması getirilerek birbirimizi tehlikeye sokacak uzunlukta çekim yapılması engellendi. Kadınların pandemi sonrasında işsiz kalmaları, evden

işlerine devam etmeleri, evde parça başı iş yapıyor olmaları, çekimleri evlerde yapmamızın sebepleriydi.

Kadınların evlerinde çekim yapmanın yaptığımız çalışma açısından da daha verimli olduğunu söyleyebiliriz. Kadınların günlük hayatlarına da dahil olabildiğimiz ev ortamı, bizlere onların yaşam tarzları hakkında da bilgiler vermekteydi. Pandemi ile birlikte evden çalışmaya başlayan kadınların evlerinin bir köşesinin nasıl çalışma ortamı olduğuna da şahit olmuş olduk. Ayrıca biri mevsimlik tarım işçisi ve biri de Suriye'den gelen mülteci Abdal Topluluğundan ailelerin yaşadığı çadır alanında hurda toplayıcılığı yapan kişilerle onların evi olan çadırlarda görüşmeleri gerçekleştirdik. Görüşmeler fiziksel mesafeye uygun olacak şekilde çevredeki diğer çadırlarda yaşayan insanların da izledikleri bir ortamda gerçekleştirildi. Bu durum zaman zaman sıkıntı yaratsa da (gürültü, sorulan sorulara başkalarının da cevap vermesi, çocukların etrafta oyun oynuyor oluşu...) günün sonunda çalışmanın videoları sorunsuz şekilde çekilmiş oldu. Çadırlarda yaşayan ailelerin evleri, özel ve kamusal alanın fiziki olarak da birbiri ile iç içe geçtiği, sıkıntıların ve sevinçlerin etraftaki diğer ailelerle ortaklaştığı yerler olarak karşımıza çıktı.

Gidilen evlerin boyutları, içindeki eşyaları, kimlerle birlikte yaşam alanı haline geldiği, hangi mahallede olduğu gibi noktalar bizlere kadınlar arasındaki sınıfsal farkları da gösterdi. Bu farklarla birlikte güvencesiz çalışma, güvensiz hissetme, kendi ülkelerine olan özlem, kendi mesleklerini yapamama hali gibi noktalarda da ortaklaştıklarını gördük.

Görüşme gerçekleştirdiğimiz kadınların hepsi Suriyeliydi. Bu yüzden bazı görüşmelerde Arapça ve Kürtçe çeviri desteği aldık. Türkçe bilen ya da Türkmen olan kadınlarla çeviri desteği olmadan görüşmelerimizi gerçekleştirebildik.

Görüşme taleplerimiz olumlu karşılık bulmuş olsa da zaman zaman görüşme yaptığımız kadınlara yardım kuruluşu olmadığımızı, herhangi bir maddi yardımda bulunmak için görüşme talep etmediğimizi anlatmak durumunda kaldık. Çalışmanın amacını anlatarak bu taleplerin ortadan kalmasını sağladık. Ancak pandemi sürecinde pek çok sivil toplum örgütünün ve yerel yönetimlerin sahadan çekilmesiyle, kesintiye uğrayan yardımların, aileleri oldukça zor duruma düşürmüştüğünü gördük.

Maddi olarak zor zamanlar yaşayan kadınlarla görüşüp onların sıkıntılarına şahit olmak, zaman zaman yaşadıkları umutsuz anları onlarla paylaşmak, acil çözülmesi gereken sorunlar için bir şey yapamamak bizleri çaresiz hissettirdi. Ancak yaptığımız çalışmanın önemi de burada ortaya çıktı. Kadınlarla

dayanışmak, onların seslerinin duyulmasını sağlamak için alan oluşturabilmek, belki de çözüm noktasında devreye girecek olan kurum ya da kişiler için de yapacakları işlere rehberlik edecek.

Yapmış olduğumuz video serimizi izlediğinizde kadınların sadece ellerini çektiğimizi göreceksiniz. Biz çalışmaya başlarken böyle olacağını düşünmemiştik, kadınların yüzlerinin görüldüğü çekimlerle birlikte, yüzünü göstermek istemeyen kadınları da istedikleri bir açıdan çekimlerini yaparız diye yola çıkmıştık. Ancak kadınlar, bizlere kadın olmanın yanı sıra göçmen kadın olmanın getirdiği korkuları da bu çekimlerle öğrettiler. Öyle ki kadınlardan biri Türkiye'ye giriş yaptıktan sonra Suriye'ye geri döndüğü için kimliği elinden alınmıştı ve yıllardır kimliksiz Gaziantep'te hayata tutunmaya çalışıyordu. Başka bir kadın olur da videoyu abileri ve mahalleli izlerse bu durumun yaratacağı sıkıntıları yaşamak istemiyordu. Bir diğeri yüzünün görünmesi belki de alacağım yardımları etkiler ya da çalıştığım yerde sıkıntı yaşarım korkusu yaşıyordu. Hal böyle olunca bizler de kadınları strese sokmayacak ve onları rahat hissettirecek şekilde ellerini çekmeye karar verdik. Böylece çekimler bir yandan da kendi estetiğini yaratmış oldu. Kadınların yaşadıkları tedirginlikler dolayısıyla herhangi bir sıkıntı oluşmaması ve kadınların kendi haklarında verdikleri gizlilik kararına saygı duyarak gerçek isimleri değiştirilerek kullanılmıştır. İsmi kullanılmamasına izin veren kadınlar da raporda kendi isimleriyle yer almaktadır. Videoları izlediğinizde üzüntülerini, heyecanlarını, kızgınlıklarını elleriyle nasıl anlattıklarını göreceksiniz.

2. KADINLARIN HIKAYELERİ

FATMA

Suriye'nin Halep kentinden göç eden Fatma evli ancak eşi Suriye'de, kendisi üç çocuğuyla birlikte yaklaşık 7 yıldır Gaziantep'te yaşıyor. Akyol mahallesinde küçük bir avlusu olan evde kiracı olarak oturuyorlar.

Suriye'den ilk geldiğinde iş arayıp temizlik işleri bulmuş ancak temizlik işinden rahatsız olunca, evde ayakkabı yüzü yapmaya başlamış. 5 yıldır evde ayakkabı işi yapıyormuş. Arap bir müşteri aracılığıyla bu işin geldiğini belirten Fatma evde bu işi yapmanın çok zor olduğunu ancak durumlarının kötü olması yüzünden mecbur geç saatlere kadar da olsa bu işi yapmak zorunda olduğunu belirtiyor. Sabah kalkıp çocukların kahvaltısını yaptırdıktan sonra öğle yemeğine kadar, öğle yemeğinden sonra evin temizliğine kadar, temizlikten akşam yemeğine kadar, akşam yemeğinden gece yarısına kadar ayakkabı ve temizlik işleriyle tüm günü geçiyormuş.

Uyku dışındaki tüm gününü iş yapmakla geçirse de küçük çocuğu ve sağlık problemleri olduğu için evde çalışmak onun için daha uygun olduğunu söylüyor.

Pandemi ilan edilmesiyle çocuklarıyla birlikte üç gün evden çıkmayan Fatma, üçüncü günün sonunda evde yiyeceğinin bitmesiyle dışarı çıkmış. Çocuklarını dışarı çıkarmadığını, bir şey alınacaksa da oyalanmadan hemen çıkıp ihtiyaçları alıp eve geldiklerini söylüyor. İş gelen yerden de beş aydır hiç iş gelmediği için, Kızılay'dan aldıkları yardımla şu an geçinebiliyorlar.

"Ben sürekli çalışmak istiyorum. Kendimiz çalışalım maaşımız olsun. O [yardımlar] bana bir ay yetsin, iki ay yetsin gelip geçici. Elden gelenin ömrü olmaz."

ZEHRA

Zehra ile görüşme yapmaya gittiğimizde yanında iki yaşındaki oğlu ve daha üç gün önce doğan kızı vardı. 2011 yılında Türkiye'ye geldiğinde daha çocuk olan Zehra, savaş yüzünden okulunu da bırakıp ailesiyle birlikte göç etmiş. 4 yıl Türkiye'de yaşadktan sonra evlenmek için Suriye'ye geri dönmüş. Evlenip 1 yıl Suriye'de kaldıktan sonra tekrar Türkiye'ye gelmiş ve önceki geldiğinde de oturduğu Gaziantep'e yerleşmiş. Akyol mahallesinde, giriş kat küçük bir evde iki çocuğu ve kocayla birlikte yaşayan Zehra, Suriye'ye gidip geri döndüğü için kimliği elinden alınmış ve kimliksiz olarak yıllardır Gaziantep'te yaşamakta.

"Dört aydır kiramızı ödeyemedik, elektrik su birikti. Bir de kimliğimiz olmadığından dolayı doğumu sezeryan da yaptığım için sağolsun birinden borç aldık sezeryan oldum. Daha borcumuzu da vermedik."

Suriye'ye geri döndüğünde ayakkabı fabrikasında temizlik işleri yaptıktan sonra, Türkiye'de de evde ayakkabı ve terlik işi yapmaya başlamış. Dört yıldan beri evde bu işi yaparken, herkes gibi onu da pandemi süreci olumsuz etkilemiş. Kocasının da işsiz kaldığı göz önüne alınırsa hele de yeni doğum yapmış bir kadın için acil ihtiyaçlar söz konusudur. Zaten kimliği olmadığı için kamu kurumlarından faydalanamayışları sağlığa dair ihtiyaç duydukları her hizmette onları özel hastanelere yönlendirmekte.

"İşin kolay olur mu abla, hayat zor."

Ücretli işi evde yaptığı için sabah kalkar kalkmaz başlayan işler, gece yatana kadar devam etmekte. Bir yandan da ev işlerine yetişmeye çalışırken, diğer yandan ayakkabı işini de bitirmeye çalışmakta. Terlik yüzü ve ayakkabılara boncuk takan Zehra, bunu çekiç kullanarak yapıyor.

Hayali kimliğine kavuşmak ve kimliksizliğin getirdiği maddi manevi zorlukları aşmak olan Zehra, yaşadığı bu duruma çözüm getirecek kişi ve kurumların bir an önce ailesinin geleceği için devreye girmesini beklemektedir.

MUNA

Eşi, kızı ve kedisiyle birlikte yaşayan Muna, Suriye'nin Şam kentinden göç etmek zorunda kalmış. Önce Gaziantep'e gelip 4-5 ay kaldıktan sonra, İstanbul'a taşınmışlar ve orada da 1 yıl kadar yaşamışlar. İstanbul'da doğum yaptıktan sonra geri Gaziantep'e gelmişler.

Türkiye'ye geldiğinde bazı sivil toplum örgütlerinde sekreter olarak çalışan Muna, kendini bu işte bulamadığını o yüzden de bıraktığını belirtmiştir.

Bebeği 8 aylıkken onu bakıcıya bırakmış ve o dönemde İngilizce öğretmeni olarak çalışmaya başlamış. Çalışma iznini alma noktasında zorlanan çalıştığı okul, onu öğretmen olarak değil sekreter gibi göstererek iznini almayı başarmış.

"Şam'da yapay uzuvlar bölümünü okudum ve bu alanda çalıştım. Türkiye'ye gelince bu alanda çalışmadım, çünkü dil sıkıntı var. Sonra biraz sekreter olarak dernekte, işi sevemedim kendimi bulamadım orada. Sonrasında öğretmenliğe başladım ve kendimi burada çocukların arasında buldum."

Türkçeyi öğrenmekte sorun yaşayan Muna, çalışmaya başladığında iş arkadaşları ve çocuklarla iletişim kurmakta sıkıntı yaşamış ancak okuldaki çalışma arkadaşları onun kendisini yabancı hissetmemesi için ellerinden geleni yaptıklarını da belirtmiştir.

Pandemi ilanı ile okulun öğretmen maaşlarını ödemekte zorlandığını ve devlet desteği aldığını, bu süreçte maaşlarında düşüş yaşadıklarını belirtmiştir. Uzaktan eğitim vermenin ders verimliliğini oldukça düşürdüğünü belirten Muna derse hazırlık sürecinin de zor olduğunu belirtmiştir. Çocukların ilgilerini çekebilmek için evde kostüm bile diktiğini belirtmiştir. Öyle ki uzaktan eğitimle yeni bir şey öğretmenin çok zor olduğunu bu yüzden çocukların pandemi öncesi öğrendiği konuları unutmamaları için büyük çaba harcamış.

"Ev sistemi bozuldu bu süreçte, hep dağınıklık. Dersler için çok çaba sarf etmeme rağmen verimli bir şey yapamadığımı hissediyorum. Günde beş saat çalışıyorum ama bu durum beni eski çalışma sistemimden çok daha fazla yoruyor."

NUR

Suriye'den gelen Nur, eşiyle beraber iki yıldır Gaziantep'te yaşamakta. Türkiye'ye yaklaşık sekiz yıl önce gelmiş ve bu sekiz yıl içinde iş imkanları doğrultusunda Türkiye'deki farklı akrabalarının yanına giderek Kilis, İstanbul, Gaziantep illerinde yaşamıştır. Ablasının yanına gelen Nur Türkiye'ye varışının ilk dönemlerinde ekonomik zorluklarla karşılaşmış ve çocukluk döneminden itibaren aralıklarla farklı işlerde çalışmıştır. Gelişinden iki üç yıl sonra evlenmiştir. Halep'teyken

eğitimine devam eden Nur, savaşın başlamasının ardından önce Suriye içinde farklı bölgelere kaçmış ardından da ailesiyle birlikte Türkiye'ye göç etmişler.

Kilis'teyken bahçe işlerinde çalışan Nur, İstanbul'da tekstilde, Gaziantep'te atık toplayıcılığı ve tekstil sektörlerinde çalışmıştır. Tekstilde ortacılık yapan Nur, gömleklerin temizliği, katlama ve paketleme süreçlerinden sorumlu. Görüşme sırasında çalışmakta olduğu tekstil işine pandemi döneminde başlayan Nur, pandemi öncesinde ara ara yaptığı atık toplayıcılığını "iş" olarak tanımlamamaktadır. Şu an çalışmakta olduğu işi ise "eve harçlık getirmek" olarak nitelendirilmektedir. Görüşme sırasında işe başlama sebebini pandemi nedeniyle işleri durgun olan eşine destek olmak olarak belirtiyor. Bu süreçte çok ciddi ekonomik zorluklar yaşayan aile, kendi çevrelerinden aldıkları desteklerle atlatabilmişlerdir.

• *"Yani sana nasıl söyleyeyim... Gün geldi aç kaldık, gün geldi kaynanamgilden yardım aldık."*

Pandemi döneminde en çok kirayı ödemekte zorlanan aile sokağa çıkma yasağının olmadığı günlerde eşiyle birlikte atık toplamışlardır. Hurda- atık toplamanın yasak olduğu bu dönemde eşiyle birlikte işe çıkmak durumunda kalan Nur, sabah erken saatlerde ve kent çeperlerinde çalışmak zorunda kalmıştır. Bu bölgelerde atığın yoğun olmaması sebebiyle gerekli miktarı toplayabilmek için on iki saatten fazla çalışmak durumunda kalmışlardır.

• *"Valla bu hastalık böyle giderse ben ömrüm boyunca çalışmayı düşünüyorum."*

Bel fıtığı sebebiyle çok fazla oturduğunda rahatsızlığı artıyor olmasına rağmen günde on iki saat tek mola ile çalışmak durumunda kalmaktadır. Sabah yedi akşam yedi arasında çalışan Nur, öğlen 12’de bir mola verdiklerini öğleden sonra ise bazen masalarına çay geldiğini onun dışında bir çay molaları olmadığını söylüyor. Atölyede toplam on beş kişi çalıştığını ve bunlardan üçünün kadın olduğunu belirtiyor. Şu an çalıştığı yerde kötü ve yoğun çalışma koşulları gibi zorlukların yanı sıra geçimini sürdürmesine imkân olmayan maaşlar sebebiyle ekonomik zorluklarla da baş etmek durumunda kalıyor. Fakat yine de şu anki işini hurda atık toplamaya tercih ediyor.

Yardım etseler bize güzel iş bulsalar daha iyi olur aslında. Şimdi çalıştığım iş... benim yanımda çalışan kızlar 300 lira alıyor haftada. E bana da vereceği, yani 450 versin. Onunla geleceğim yemek mi yapacağım, suyu faturayı mı ödeyeceğim, kira mı vereceğim, ben de onu bilmiyorum işte.

HALA

7 yıldır Türkiye’de olan Hala, Gaziantep’e Halep’ten göç etmiş. Annesi ile yaşayan Hala şu anda sözlü olduğunu ve yakında evlenip İngiltere’ye yerleşmeyi planladığını söylüyor. İran’da tıp eğitimi alan Hala’nın uzmanlığı kadın hastalıkları üzerine. 4 dil biliyor ve 10 yıldır çalışma hayatının içinde. Gaziantep’te göçmen sağlığı merkezinde aile doktoru olarak çalışan Hala daha önce İstanbul’da bir hastanede, mobil kliniklerde ve Suriye’deki Cerablus Hastanesi’nde bir süreliğine çalışmış. İstanbul’daki çalışma şartları Gaziantep’e göre daha iyi bulmakla birlikte, Cerablus’ta çalıştığı zamanları daha iyi buluyor. İstanbul’daki insanların onun Suriye’de olup olmasını çok da önemsemediklerini ancak Gaziantep’te bu durumun farklı olduğunu belirtti.

“En iyi çalışma sürecim Suriye’deki (Cerablus), çünkü insanın kendi ülkesinde doktor olmasından daha güzel bir şey yoktur.”

Göçmen sağlığı merkezinde kendi uzmanlık alanında çalışmadığı için mutlu hissetmiyor ve çalışma koşullarının onu zorladığını söylüyor. Günde yaklaşık 100 hasta gördüğünü belirten Hala hastalara yeterli zaman ayıramamaktan

ve bazen kendini sadece ilaç yazmak için oradaymış gibi hissetmesinden şikayetçi. Denklik işlemleri ve vatandaşlığa geçiş işlemlerini halletse bile Türkçeye hakim olmadığından hastalarla iletişim sıkıntısı yaşayacağını ve belki de Suriyeli olmasından kaynaklı Türkiyeli hastalardan tepki görebileceğini düşünüyor.

Pandemi ile hayatında büyük değişiklikler olmadığını belirten Hala, Suriyelilerin zaten seyahat kısıtlaması olduğunu, zaten istedikleri her yere rahatça girip çıkamadıklarını söylemiştir. Pandeminin, psikolojik olarak hayatına etki ettiğini belirtmiştir.

Çalışma saatleri dışında sık sık okuyup ders çalışıyormuş, vakti kalırsa da annesi ve yeğenleriyle zaman geçiriyormuş. Hayatının iş ve ders çalışmak arasında geçtiğini belirten Hala değişimi kendinin yaratacağına inanıyor.

Değişim yaratmak için kimseden yardım beklemiyorum artık ne devletten ne de uluslararası sağlık örgütleri tarafından. Değişimi kendim yaratacağım. Hayalim, kendi ülkeme dönmek, onu tekrar ayağa kaldırmak ve oradaki insanlara yardım etmek, oradaki sağlık sektörünü güçlendirmek. Burada öğrendiklerimi orada hayata geçirmek.

Mesleki anlamda değer göreceği bir yerde yaşama isteği ile Hala evlenip İngiltere'ye yerleşmeyi planlıyordu. Yeniden bir göç sürecine girme isteği, mesleğini gerçek anlamda yapabilmek ve değer görmek adına.

SORIN

Suriye'nin Cerablus kentinden göç eden Sorin evli ve 5 çocuk annesi. 7 yıldır Nizip'te ailesi ve diğer Abdal ailelerle birlikte kendi kurdukları çadır alanında kalıyor. Hurdacılıkla geçinen Sorin göç etmeden önce Suriye'de tarla işleri yaparak geçiniyormuş. Göç sürecinde çok zorlandıklarını, ekmek dahi bulamadıkları günler yaşadıklarını anlattı bize sık sık.

Yaşadıkları yerde su ve tuvalet yok. Komşuları sayesinde işe nereye gidileceğini, suyu nereden taşıyıp getireceklerini öğrenmişler. Temizlik, yemek, banyo, çamaşır yıkama gibi ihtiyaçlarını taşıma suyla gidermeye çalışıyorlar. Hele de Covid-19 virüsünden korunmak için hijyenin önemli olduğu bu günlerde taşıma su ile bunu sağlamaya çalışmak oldukça zor. Pandemi ilan edilmeden önce hurda toplamak için çöplüğe giden Sorin, pandemi ilanı ile sadece yaşadıkları mahallenin çöplüğüne gidebildiklerini söyledi.

Çöplüğe giderdik, çöplük iyi bir şeydi. Gene ekmek kapımızdı, getirirdik, satardık, yerdik. İdare ederdik. Ama bu korona da çıktı başımıza bela oldu. Korona'nın yüzünden çöplüğü yasakladılar. Çöplüğe de gidemiyoruz. Mahalle çöplüğüne gidiyoruz. Bir torba iki torba üç torba geliyor. Bunu satıyoruz. 25 milyon (25 Türk lirası) tutuyor, 40 milyon (40 Türk Lirası) tutuyor. Bununla ekmek mi alalım, şeker mi alalım, çay mı alalım, yemek mi alalım, içmek mi alalım. Hangi birini alacağımızı bilmiyoruz.

Hurdayı eskisi kadar toplayamadıklarından zaten önceden de az kazandıkları paranın iyice azalması pandemi döneminde aileleri geçinemez hale getirmiş.

"Bize hayır sahipleri el atsınlar bizi bu dardan kurtarsınlar. Bu korona yüzünden bir yere çıkamıyoruz. Bize bir hayır sahibi el atsın, eline vicdanına koysun bir yardım etsin bize."

Hayırla bu işlerin tamamen düzelmeyeceğinin farkında olan Sorin yardımlarla en azından çocuklarının karnının doyacağını düşünüyordu. Hayat pahalılığından dert yanan Sorin bir şeyler almaya güçlerinin yetmediğini sık sık dile getirdi. Pandemi bitene kadar bile olsa yardım edilse yaşadıkları bu

zor dönemin iyi kötü üstesinden gelebileceklerini düşünüyordu. Maskeyi almaya bile güçlerinin yetmediğini ona verecekleri parayı ekmek almaya ayırdıklarını, çarşıya hurda toplamaya gittiklerinde maske takamadıkları için polislerin onları kovaladığını belirtti.

Hastalandıklarında ne yaptıklarını sorduğumuzda devlet hastanelerinde kendilerine kötü davrandıkları için özel hastanelere gittiklerini söyledi. Zaten maddi olarak çok zor durumda olduklarından biri hastalandığında ve para yetmediğinde hep birlikte para toplayarak onu hastaneye gidip tedavi ettiriyorlarmış. Bulaşıcı bir hastalıkla mücadele ettiğimiz bu günlerde ve özel hastanelerin korona tedavisi için ücret talep ettiklerini düşündüğümüzde, Sorin ve ailesi için herhangi bir hastalık durumundan ne yapacakları belirsiz.

Sorin ve çadır alanında yaşayan aileler para kazanmak için fıstık zamanının gelmesini bekliyorlardı. O iş de olmazsa ne yapacakları nasıl para kazanıp karınlarını doyuracakları belirsiz. Zaten Türkiye’de tarla sahiplerinin çok az kişiyi çalıştırdığını söyleyen Sorin, Suriye’de yaşarkenki durumlarını kıyasladığında bunda da sıkıntı yaşadıklarını söylüyor.

• *“Nereye gideceğimizi de şaştık, işi bekleyeceğiz, fıstık işini. Fıstık işinin*
• *gelmesini gözleyeceğiz. Taş işi (tarladaki taşların temizlenmesi) geliyor,*
• *fıstık işi geldiyse gidiyor erkekler. Yoksa halimiz çok perişan bizim.”*

ZALAL

Savaş başlamadan önce Kobani’de yaşayan Zalal, ne zamandır Türkiye’de olduğunu sorduğumuzda bize savaşın ne zaman başladığını sordu ve işte o zamandan beri Türkiye’de yaşıyorum dedi. IŞİD ve askerlerden kaçan Zalal’ın çocukları Suriye’de kalmış. Bir oğlu yanında ve birlikte yaşıyorlar.

Nurdağı ve İslâhiye arasında bulunan Fevzipaşa Mahallesi’ndeki tarım alanlarının yanında diğer mevsimlik tarım işçiliği yapan ailelerle birlikte bir çadır alanında yaşayan Zalal yanına gittiğimizde torununu beşikte sallayıp uyutuyordu. Suriye’de yaşarken bu şekilde topluca yaşamadıklarını belirtti.

Suriye’deyken de fakir olduklarını, malının, mülkünün, evinin, arabasının olmadığını belirtti. Savaştan kaçarken de sadece birkaç parça kıyafet yanlarına aldıklarını bir tek onlarla geldiklerini söyledi. Türkiye’ye sığınmış olmasalardı, hallerinin perişan olacağını düşünüyordu.

Kışın çok soğuk olursa başka yere gidip ev tuttuklarını ve kiralara çok pahalı olması yüzünden nerede ucuz ev varsa oraya taşındıklarını belirten Zalal ve ailesi günlük yevmiye ile geçiniyorlar.

• *“Hastalık geldi kötü oldu. Biz çalışmak zorundayız ama şimdi iş de yapamıyoruz. Gül işi vardı onu yapamadık. Kötü oldu bu hastalık.”*

LUBNA

Suriye'nin Şam kentinden 6 yıl önce göç etmek zorunda kalan Lubna, başta 4 ay Kilis'te kaldıktan sonra Gaziantep'e yerleşmiştir. Evli ve bir çocuğu olan Lubna Suriye'de gazetecilik bölümünden mezun. Suriye'de 18 yıl grafik tasarımcısı olarak çalışmış. Şu anda da üniversitede şiddetsizlik felsefesi ve insan hakları üzerine bir bölümde okuyor.

2011 yılında Suriye Devrimi başlayınca insan hakları ve sivil aktivist olarak çalışmaya başladım. Şu anki işim ülkem ve vatandaşlarımın davasıdır. Bu işimi çok seviyorum, ben seçtim burada olmayı. Üzerimdeki sorumluluklar çok ama ben hep memnuniyet duyuyorum. Çünkü tüm yaşadıklarımız ve karşılaştıklarımıza rağmen bu seviyeye geldik ve çok kadına el uzattık.

Suriye'de çalışma yürüten bir derneğin başkanlığını yapan Lubna, yaptıkları işin en zor tarafının çalışma ortamından kaynaklı sürekli tehdit altında olan insanlarla çalışmak olduğunu belirtmiştir. Bu durumun baskı yarattığını ve çalıştıkları kişilere bir şey olacak korkusunu hep yaşadıklarını söylemiştir. Lubna savaş alanında çalışmanın vergisinin de bu durum olduğunu düşünüyor.

Salgından çok etkilendik, bir an bizden ofiste işi durdurmamız istendi. Zor olan işin ofisten eve taşınmasıydı. Ve çocukların da evde bulunmasıyla beraber işi ordan yapmaktı. Evde kreşine gidemeyen bir çocuğun bulunması bizde ekstra bir çaba ve odaklanma gerektiren bir durumdu. Onunla beraber hep bize ne olacak, hasta olursak gerekli ilgiyi göreceğiz miyiz diye düşünüyorsun. Suriye'deki insanlar için de endişe ediyorduk, çünkü çalıştığımız bölgelerde yeterli sağlık hizmetleri yok. Var ama öyle bir salgınla mücadele edecek durumda değil. Çok zor bir süreç.

Pandemi ilanı ile işiyle alakalı baskının daha da arttığını, idari işler yürütmesinden kaynaklı zaten belli bir mesai durumu ile çalışmadığını belirtmiştir. Suriye özelinde çalışma yürüttükleri için oradaki kişilerle her an irtibat halinde olma gerekliliğini mesaisiz çalışmanın diğer bir sebebi olarak göstermiştir.

Çalışma izni noktasında sıkıntı yaşadıklarını söyleyen Lubna, bu durumun performanslarına ve iş istikrarlarına olumsuz etkilerinin olduğunu belirtmiştir. Tüm yetkililerin devreye girmesi ve çalışanlara çalışma izni alınabilmesi için gerekli adımların atılmasını talep etmiştir.

SAMİRA

Mesleği cerrahlık olan Samira kendi gibi doktor olan eşi ve 4 çocuğuyla birlikte 2011 senesinde Suriye'den göç etmiş. Önce Ürdün'e yerleşen Samira, 2015 senesinde ailesiyle birlikte Türkiye'ye gelmiş. Kilis'te 1 ay kaldıktan sonra Gaziantep'e yerleşmişler ve o zamandan beri de halen Gaziantep'te yaşıyorlarmış.

Suriye'de hastane ve kendi özel kliniğinde çalışan Samira, devrimin başlamasıyla sivil toplum alanında çalışmaya başladığını belirtmiştir. Ürdün'de kurdukları derneği, ruhsat işlemlerini yaparak Türkiye'ye taşımışlar ve Suriye içinde projeler yapmaya başlamışlar. İşlerinin çok zor olduğunu, çalışma izni, oturma izni noktasında zorlandıklarını söylemiştir. Doktorluk mesleğini yapabilse insanlara daha faydalı olacağını düşünmektedir.

Korona salgını başlamasıyla, biz doktor olarak sağlıkta çalışmamız gerektiğini düşündük. Bir grup doktor arkadaşlarımızla Gaziantep valiliği ile iletişime geçtik, çalışmaya ve hizmet etmeye hazır olduğumuzu bildirdik. Bundan ilgili makamların ilgisini çekmek istedik, bizim burada doktor olarak sağlıkta çalışmamız gerektiğini göstermek istedik. Korona salgını ile mücadele eden sağlık ekiplerin yanından durmamız gerektiğini, Türkiye'de bulunan Suriyeli sağlıkçıların boşta kalmaması gerektiğini de. Suriyeli sağlıkçılar için Türkiye'deki durum çok kötü. Biz uzmanlaşmak için yıllarımızı verdik. Doktor, sağlık dışında bir alanda çalışmayı bilmez. Aynı zamanda Türk halkına olan borcumuzu az olsa ödemek istedik.

Gönüllü olarak şehrin giriş çıkışlarındaki kontrol noktalarında ateş ölçen Samira, çalışma şartlarının çok kötü olduğunu, zor hava koşullarında saatlerce ayakta kalarak çalıştıklarını belirtmiştir. Zor çalışma şartlarıyla birlikte Suriyelilerin kontrol noktalarında çalışmalarına tepki gösterenler de

olmuştur. Samira bu gibi durumlarla karşı karşıya kaldığını görüşme sırasında bizlere de belirtmiştir.

“Bazı insanların ırkçılığına da maruz kaldık.”

Pandemi sürecinde gönüllü olarak yaptığı iş dışında derneğin ofis işlerini de yapmak durumunda kalan Samira ofisin eve taşınmış olmasının yaşantısını çok zorladığını belirtmiş ve normalleşmeye başlanmasıyla en azından önemli toplantıları ofiste yapmaya başladıklarını söylemiştir. Okulların kapanması ve evde çocukların olması işlerinin zorlaşmasına sebep olmuş.

Sınava hazırlanan Samira'nın hayali denkleğini alıp yeniden doktor olarak çalışmaya başlamak.

LUBNA

Lubna göç ettiği dönemde eşi Suriye rejimi tarafından tutuklu olduğu için iki kızıyla birlikte 2015 senesinde Halep'ten Gaziantep'e gelmiş. Halep Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitiren Lubna, asıl işi olan hukuk ve personel müdürlüğü ile birlikte kurucularından biri olduğu restoranın da işlerinden sorumlu. Suriye'deyken eşiyile birlikte çalıştıklarını ve sabit bir gelirleri olduğunu söyleyen Lubna, Gaziantep'e her şeyini bırakıp, sadece kıyafetlerini alarak gelmiş.

Korona başlamadan önce bir dernekte yarı zamanlı çalışan Lubna, pandemi ile birlikte işten çıkarıldığını söylüyor. Durum böyle olunca maddi olarak zorlandığı için restoranda çalışan bir kadını işten çıkarıp kendi çalışmak zorunda kalmış. Ancak restoranı da 1 ay kapatmasıyla birlikte, maddi olarak iyice zorlanmışlar. Annesinin de kendisine yemek yapmada yardım ettiğini söyleyen Lubna, onun yaşlı olmasının getirdiği korku ile 1 ay boyunca iş yapmamış. Ancak müşterileri sık sık aramaya başlayınca harekete geçme kararı almış ve evden yemek yapıp müşterilere paket servis yapmaya başlamış. Evden daha önce hiç çalışmayan Lubna bu süreçte oldukça zorlandığını belirtmiştir. Yemekleri evde yaptığı için restorandaki malzemelerin de eve taşınması gerekmiş ve bu durum ev düzenini etkilemiş.

“Ramazan ayı geldi, bir kampanya başlattık. İftar kampanyası, restorana

gelip yemekleri burada yapmaya başladım çünkü 150 porsiyon yapıyordum günde. Sonra da zaten tüm restoranlar açılmaya başladı biz de açtık.”

Restoranın açılmasıyla birlikte gereken önlemleri de aldığını belirten Lubna, hastalık öncesi ve sonrasında Türkiyeli müşterilerin restorana gelmediklerini ve muhtemelen korktuklarını belirtmiştir. Bunun için Türkiyeli arkadaşları da yardımcı olmaya çalışmış ve Türkiyeli ve Suriyeli yetim çocuklar için yemek dağıtımını yapmışlar ancak bu girişim de bir işe yaramamış.

Hayalinin restoranlar zinciri kurmak olduğunu belirten Lubna, büyük marketlere ürün satışı yapıp Suriye yemeklerinin de oralarda satılmasını istiyor. Böylece hem kendi yemeklerini tanıtılabileceği büyük bir alan yaratabileceğini hem de neredeyse 20 kadına daha iş imkânı oluşturabileceğini düşünüyor.

“Akşam saat on bir gibi eve çıkarız, annem ve kızlarla, akşam namazımı kılarım. Bazen hiç yemek yememiş olurum, kendimi unuturum yani. Kızlar evde bana bir şeyler hazırlar yerim.”

Sabahın erken saatlerinde çalışmaya başlayıp, ancak gece eve dönebilen Lubna, pandemi ilanı ile restoranın kapatılmasıyla biriken borçlarını ödemek, ailesinin geçimini sağlamak için oldukça yoğun bir çalışma temposu içerisinde günlerini geçirmekte.

2.1 Saha Sonrasında

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre Gaziantep’te 450.553 geçici koruma kimliği sahibi yaşamaktadır (GIGM, 2020). Bu da kent nüfusunun %21,77’sine denk gelmektedir. Gaziantep, Türkiye’de göçmenlerin kamusal alanda görünürlüklerinin en yüksek olduğu kentlerden biridir. Emek süreçlerine dahil olmalarının yanı sıra, atölye ve işletme sahiplikleriyle kentte görünür bir ekonomik etkiye de sahiplerdir. Fakat bu pozitif tablo biraz daha yakından incelendiğinde daha karanlık gerçekler görünür hale gelmektedir. Daha yakından bakıldığında açıkça görülüyor ki, bu topluluğun tüm öznelerinin paylaştığı ortak sorunlar ve onları farklı kimliklere göre birleştiren özel sorunlar mevcuttur.

Ortak sorunların başlıcası olarak şüphesiz geleceğe dair belirsizlik ve ekonomik anlamdaki güvencesizlikleri örnek gösterebiliriz. Ekonomik durumundan bağımsız olarak görüşme yapılan tüm kadınlar geleceklerine dair belirsizlikle mücadele vermekteler. Türkiye’de sahip oldukları “Geçici Koruma”nın ne kadar ve ne koşullarda süreceğine dair bilgileri olmaması, göç etmelerinin üstünden seneler geçmesine dair sürekli olarak arkalarına bakarak yaşamak

ve buldukları yere uyum sağlayamamak gibi sorunlara sebep olmakta. Geçtiğimiz senelerde uygulanan geri gönderme çalışmaları ve Türkiye'ye geri dönenlere kimlik verilmemesi durumu, kişilerin yaşadığı belirsizlik ve bundan kaynaklı korkuların önünü açmaktadır. Kayıt dışı olmanın bir sonucu olarak haklara erişememe sıkıntısı ise zaten ayrımcı muameleyle mücadele ederek sağlık, eğitim gibi temel haklarına erişmeye çalışan göçmenler için hayatlarını sağlıklı bir şekilde devam ettirebilmelerinin önünde engel teşkil etmektedir. Belirsizliğin yanı sıra ekonomik hayatta sahip oldukları eşitsizlikler ve güvencesizlikler de eşitsizliği derinleştiren unsurlar arasında yer almaktadır. Eşit emeğe eşit ücret alınmadığı ve kayıt dışılığın sonucunda sigortasız ve her an kapı dışarı edilebilir şekilde çalışmak, göçmenler için emek sürecine katılımda sorunlar yaratmaktadır. Tüm bu sorunlar bir de toplumsal cinsiyet perspektifiyle incelendiğinde farklı bir boyut kazanmaktadır.

Türkiye'de geçici koruma kimliği sahibi göçmenlerin yarıya yakını kadın olmasına karşın göçmen kadınlara yönelik geliştirilen politikalar çok yetersiz kalmaktadır. Yine de görüşmelerde de ortaya çıktığı üzere kadınlar emek süreçlerine göç öncesindeki hayatlarından çok daha yaygın bir şekilde dahil olabilmekte, bu sayede de aile ekonomisindeki yerleri değiştirebilmektedir. Fakat ekonomik gücünü görece olarak kazanan kadınlar için bu durum direkt olarak bir bağımsızlığın önünü açmamaktadır. Kadınların kendi ürettikleri emeğe dair yaklaşımları genel olarak "erkeğe destek olmak" doğrultusunda değersizleştirilmektedir. Göçmen olarak emek süreçlerinde güvencesiz ve ücret eşitsizliğiyle çalışmak karşılaştıkları ayrımcılığa bir katman daha eklemektedir. Kadın olarak iş yerinde eşitsiz muamele görmeleri de kendilerini tam olarak ev ekonomisinin bir öznesi olarak görmemelerine sebep olmaktadır. Çok uzun saatler çalışmalarına rağmen kadınlar hala birincil işleri olarak kadınlığa atfedilen çocuk bakımı, temizlik, yemek gibi işleri de evde kendileri yapmaktadır. Bu noktada toplumsal cinsiyet rollerinin yarattığı eşitsizlikler karşımıza çıkmakta. Görüşmelerde ortaya çıktığı üzere ev eksenli emekte uyandığı andan uyuyana dek sürekli olarak çalışmalarına rağmen kadınlar yine de ev içinde çalışmayı tercih etmektedirler. Bunun sebepleri üzerinde daha derinlemesine düşünüldüğünde ev içi iş bölümü sağlanamadığı için kendisine kalan ev ve bakım işlerini devam ettirebiliyor olmaları birinci sebep olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat öte yandan ev eksenli emek, iş hayatında karşılaşılabileceği ayrımcı tutum, taciz, kötü muamele açısından daha korunaklı bir alternatif de sunmaktadır. Yine de sahada ortaya çıkan bir diğer olgu ise kadın emeğinin görünürlüğünün, kadının kamusal alana çıkmasıyla sağlanabilmesidir. Yani kadınlar ancak evden çıktıkları ve başka kadınlarla işçilerle bir araya geldikleri sürece kendi emeklerine dair bu değersizleştirme ile baş edebilmekte, ortak sorunlarını tartışabilmekte ve

kendi toplulukları dışında da dayanışma pratikleri geliştirebilmektedirler. Bu anlamda hem görünürlükleri hem de geliştirebilecekleri mücadeleler açısından emek süreçlerinde kamusal alana dahil olabilmeleri kadınlar için çok önemlidir.

Sahada karşımıza çıkan bir diğer önemli olgu ise göçün kitleselliği sayesinde üretilen dayanışma pratikleri. En yoksul ve güvencesiz kadınlarla konuşmalarımızda kendilerinin veya çocuklarının hastalandığı durumda özel hastaneye gitmeleri gerektiğinden bahsettiler. Gelir durumları bu kadar düşük olan kadınların devlet kurumlarında maruz kaldıkları ayrımcılık, sağlık hizmetlerine ücretsiz erişimlerinin önünde bir engel teşkil etmekte ve hatta günlük hayatta hayatlarını devam ettirmeleri için gerekli ekonomik koşula sahip olmadıkları anlarda bile özel hastaneye giderek ayrımcı tutumu yaşamaktan kaçınmaktadırlar. Ayrımcılık sebebiyle haklarını kullanamayacaklarını düşünmekte ve özel hastane dışında bir alternatif çözüm imkânı görememektedirler. Bu yüzden de ya bir şekilde hastane masrafları karşılayabilecekleri noktadaysa özel hastanelere gidiyorlar, ya da hastaneye gitmeyerek hastalıkla yaşama durumuna düşüyorlar. Öyle ki bizi evine kabul eden ama röportaj vermek istemeyen bir görüşmeci eşinin giderek ilerleyen akciğer hastalığının olmasına rağmen altı aydır hastaneye gidemediğini anlattı.

Ekonomik koşulların yeterli olmadığı ailelerle görüşmelerde özel hastaneye gitme noktasında üretilen bir dayanışma pratiğine de şahit olduk. Göçün kitleselliğinin bir getirisi olarak göçmenlerin geliştirdiği hayatta kalma stratejilerinin en önemli kısımlarından biri de bu dayanışma pratiği olarak karşımıza çıkmakta. Nizip, Ünalı ve Akyol'daki görüştüğümüz kadınlarda da karşımıza çıkan örnek, kadınların ihtiyaç halinde birbirlerine destek olmaları ve hayatlarına devam etmeleri önündeki engellerde birbirlerine destek olarak baş edebilmeleridir. Videolarda da karşınıza çıkacağı üzere zaruri ihtiyaç hasıl olduğunda elde avuçta ne varsa bir araya getiriliyor. Bu haliyle topluluk sadece kendi ve hane halkının geleceğini değil aynı zamanda da topluluğun tüm üyelerinin iyi halinin devamını gözetiyor. Fakat bu dayanışma pratiklerinin dışarıdan gelen müdahalelerden çok olumsuz etkilendiğini de gördük. Gelen yardımların sadece göçmenlere yönelik olması aynı çadır alanında yaşayan ve ilk göç ettikleri zamandan itibaren birbirlerine destek olan topluluklar arasında karşıtlıklar yarattığı ve topluluğun dinamiklerine zarar verdiğini gördük. Kırkayak Kültür olarak biz de bu destek mekanizmalarına zarar vermemeye özen gösterdik. Görüşme yaptığımız kişilerle eşit ilişki pratiği kurmaya dikkat ettik. Sahaya gittiğimizde diğer eski deneyimlerden kaynaklı oluşan yardım edecekler algısına karşı dayanışma pratiği oluşturmaya özen gösterdik.

Görüşmelerde karşılaştığımız zorluklar bir yana bize kalırsa öne çıkan en önemli unsur kadınların geliştirdiği hayatta kalma stratejileridir. İktidar algının nesneleştirdiği, hakkında tespitlerin yapıldığı, kararların verildiği bu kadınların aslında kendilerine, hayatlarına dair ürettikleri söz olması bu çalışmanın en önemli kısımlarından biridir. Kadınlar kendi koşullarını, sorunlarını, çözümlerini, taleplerini doğrudan iletme fırsatı bularak özneleştiler. Kamusal alanda göçmen kadın emeğinin görünmezliğine karşı öznenin sesini taşıdılar.

3. SONUÇ

COVID-19 pandemisi 8 ayı aşkın süredir, dünyanın büyük bölümünde, insanların günlük yaşamlarını kısıtladı ve hala etkisini sürdürmeye devam ediyor. Salgının ilk aylarında nüfusları milyonları aşan kentler ve yerleşim yerlerinde uygulamaya konulan karantina sebebiyle insanlar sokağa çıkamaz oldu, işyerleri kapandı, milyonlarca insan işlerinden oldu.

II. Dünya Savaşı'ndan bu yana dünya genelinde eşi görülmemiş, en geniş ve kötü küresel kriz olarak tanımlanan COVID-19 pandemisi, halk sağlığını ciddi şekilde etkilemeyi sürdürürken, ülke ekonomilerinde ve iş gücü piyasalarında benzeri görülmemiş kesintilere neden olmaya devam ediyor. Salgın toplum içerisindeki en savunmasız ve kırılgan kesimlerde sosyo-ekonomik yıkıma sebep oluyor.

İşgücü piyasası açısından ise çarpıcı bir istihdam kaybı yaşanıyor- toplam çalışma saatlerinde yaklaşık yüzde 10,5'lik bir düşüş yaşanmış durumda. Geleceğe dair öngörüler, krizin önümüzdeki dönemde 40-60 milyon kişiyi aşırı yoksulluğa iteceği yönünde (CCSA, 2020).

Bugünkü karantina koşullarında, iş gücü piyasaları ve ekonomi, hükümetlerin uyguladığı ekonomik destekler ve sosyal destekler sayesinde işverenler ve çalışanlar işlerini sürdürüyor görünse de salgının ikinci dalgasının seyri geleceği daha da belirsiz kılıyor.

2011 yılı mart ayında Suriye'de başlayan, halk ayaklanması ve iç savaşa evrilen çatışmalı süreçle birlikte, milyonlarca Suriyeli Türkiye'ye sığındı. Aradan geçen 9 yıllık süre boyunca bunların bir kısmı Avrupa başta olmak üzere diğer ülkelere geçti, geride kalan yaklaşık 3,6 milyon Suriyeli mülteci, halen geçici koruma statüsünde Türkiye'de yaşamlarını sürdürmektedir.

Geçici koruma statüsünde Türkiye'de yaşayan mülteciler bu süre boyunca büyük ölçüde kayıt dışı iş gücü piyasasına dahil olmuş durumdadır. Göç İdaresi tarafından yayınlanan verilere göre çalışma yaşındaki (15-65 yaş aralığında) yaklaşık 2.1 milyon Suriyeli mülteci Türkiye'de yaşamaktadır (GIGM, 2020). Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Aralık 2019 tarihinde yapılan açıklamaya göre Türkiye'de çalışma izni verilen Suriyeli Mülteci sayısı 50 bin kişi civarındadır ("Türkiye 113 bin yabancıya iş kapısı oldu", 2019). Bu sayı, fiilen çalıştığı tahmin edilen 1,2 milyonun sadece yüzde 4'üne denk gelmektedir (Erdoğan ve Çorabatır, 2019). 2017 verilerine göre Türkiye'de 5-14 yaş arasında çalışan Suriyeli mülteci çocuk sayısı 127.140 olarak tespit edilmiştir (Caro, 2020).

Burada kaldıkları süre de Suriyeli mültecilerin iş gücü piyasasındaki davranışlarına bakıldığında çalışanların, kayıt dışı sektörlerdeki iş gücü davranışlarına uyum sağladığı görülür. Kayıt dışı alanın temel özelliği istikrarsız

olmasıdır. Yani, sık sık iş değiştirme, bir işten diğerine sık sık geçiş yapma, kesintili çalışma, aylık ücret yerine haftalık ve günlük ücretlendirme, kısa iş ve işsizlik süreleri, fason üretime dayalı küçük atölyelerde parça başı üretim ve tabii ki düşük ücret, uzun çalışma saatleri ve de sabit olmayan gelir akışı, tüm bunlar tipik kayıt dışı sektörlerin özellikleridir.

Pandemi öncesi dönemde Suriyeli mülteciler üretkenliğin nispeten düşük olduğu, düşük vasıflı pozisyonlarda (%91,6) kayıt dışı çalışmaktaydı (Caro, 2020). Kayıt dışı sektörlerin başında; ticaret, inşaat, imalat, ağaç işleme ve tarım gelmekle birlikte ev içi işler, hamallık ve taşımacılık, atık-hurda toplayıcılığı ve hayvan bakıcılığı – obanlık gibi diğer iş alanları da kayıt dışılığın en fazla olduğu işlerdir. Tekstil, giyim, trikotaj, deri ve ayakkabı imalatı bugün Suriyeli mültecilerin en yoğun çalıştığı imalat sektörlerini içermektedir.

Bu sektörlere mülteci işçilerin girişiyle birlikte ücretlerin daha da düştüğü ve çalışma sürelerinin uzadığı bilinmektedir. Yapılan çalışmalarda, toplumsal cinsiyet açısından mülteci kadınlarının iş gücü piyasasına girişleri oldukça düşüktür (%11,2) (Caro, 2020) ve kadın çalışanlar erkek çalışanlara göre daha düşük ücret almaktadır.

COVID-19 pandemisi süresince, yani son 8 ayda, mülteci evlerinde yaşam nasıl sürüyor? Salgın döneminde bu insanların hayatları nasıl değişti? Salgının etkileri buralarda nasıl hissedildi? Bu sorulara cevap bulmak için yapılan çalışmalarda; Covid-19 salgınının mülteciler üzerinde etkileri konusunda son derece çarpıcı rakamlar vermektedir. Görünen o ki, salgın öncesi çalışan mültecilerin %80'den daha fazlası işlerini ya kaybetmiş ya da çalışamaz hale gelmişlerdir. Hanelerin büyük bir çoğunluğu (%76,7) borçlanarak yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadır ve harcamaları salgın döneminde büyük ölçüde artmıştır (IFRC ve Turkish Red Crescent Society, 2020; Tarlan, 2020a, 2020b, 2020c).

Mülteci/göçmenler çoğunlukla ikamet ettikleri yerleşim yerlerinde, ev sahibi toplulukla yan yana yaşamakta ve neredeyse hepsi kısmi kayıt dışı işlerde çalışmaktadır. Mültecilerin işgücü piyasasına erişimi, buldukları yasal statü, dil engeli ve idari engeller gibi uygulamadaki engellere ek olarak salgınla birlikte hayata geçirilen hukuki ve düzenleyici kısıtlamaların birlikte, mültecilerin kayıtlı işlere erişimi COVID-19 salgınıyla birlikte daha zorlaşacaktır.

3.1 SALGIN VE SİVİL TOPLUM

Salgın döneminde kısıtlamalar sebebiyle elde edilen kısıtlı verilerle dahi, resmi olmayan rakamlara göre yaklaşık 5 milyon göçmen ve mülteci, salgın döneminde çok zor şartlarda yaşayabilmek ve hastalıktan korunmak için mücadele ediyor. Hastalığın mülteci toplumuna bulaşma ve etkilerine dair istatistiksel veriler resmi olarak elimizde bulunmuyor ama yukarıdaki veriler ve sahadaki gözlem ve görüşmeler durumun gün geçtikçe kötüleştiğini gösteriyor.

Salgın döneminde bu insanların evlerinde yoksulluk daha da derinleşiyor. İşsizliğin %80'leri aştığı, neredeyse hepsinin birikimlerini bitirip, sokağındaki Suriyeli bakkallara, ev sahiplerine borçlandığı su, doğal gaz sebebiyle belediyelere ve elektrik sağlayıcı şirketlere 2-3 aydır borçlu oldukları görülüyor. Pek çoğu yardımlardan gelenlerle ya da Acil Sosyal Güvenlik Ağı (ESSN) programı desteğiyle temel besin maddelerine erişebiliyor. Pek çok görüşmede insanlar salgın döneminde "kendilerinin geride bırakıldığını" düşünüyorlar. İnsani yardımın sadece Türkiye vatandaşlarına yapılması özellikle de bunun belediye ve vakıflar tarafından yapılması, onlardaki "geride bırakılma duygusunu" pekiştiriyor. Sivil Toplum örgütlerinin salgın döneminde uzun süre sahadan uzak durması, yeni kırılma durumuna geçmiş mülteci ailelere erişmemeleri, onlardaki çaresizlik duygusunu gün geçtikçe pekiştiriyor. Mülteciler salgın süresince ve gelecekte sivil toplum kuruluşlarına çok büyük ihtiyaç duyacaklardır.

Toplumun kırılma eğilimi en yüksek olan kesimlerinde yoksulluğun çok daha derine inmesini önlemek için yeni ve acil planlar tasarlamak gerekiyor. Öncelikle nakit transferleri, çocuk ödenekleri ve barınma ve gıda yardımı için kullanılan başarılı programlara öncelik verilmeli ve gerçekten ihtiyacı olan insanlara ulaşabilecek mekanizmalar oluşturulmalıdır. Bu koşullu ya da koşulsuz nakit transferlerine uzun süre ihtiyaç olacaktır, planlamalar buna göre yapılmalıdır. Gelecekte yoksul işçiler ve hane halkları için sürekli gelir desteği uygulamalarına ihtiyaç duyulabilir. Bunun için sivil toplum kuruluşları, uluslararası kurumlar ve hükümetlere büyük işler düşmektedir.

3.2 Pandemi sonrası durum ve gelecek ne vaat ediyor

Mayıs ayının ortasında yayınlanan Birleşmiş Milletler Dünya Ekonomik Durumu ve Beklentileri 'ne (WESP) (UN, 2020b) göre, Küresel ekonomi COVID-19 salgını nedeniyle 1930'larda Büyük Buhran'dan bu yana en keskin daralmayı yaşıyor. Bunun 2020'de 34 milyondan fazla insanı aşırı yoksulluğa itmesi ve küresel ekonominin bu yıl yüzde 3,2 oranında keskin bir şekilde daralması bekleniyor. Peki bu durumda, küresel düzeyde göç nasıl bir dönüşüm yaşayacaktır. Göçmenler ve mülteciler gittikleri ülkelerde nasıl yaşayacaklar? Bu soruların cevaplarını şimdiden vermek tabii ki oldukça zor ama pandemi sonrası dönemle ilgili yapılan öngörüler pek çok farklı fikri içinde barındırıyor da genel olarak gelecekte; iş gücü piyasasının yeniden düzenleneceği ve hiç olmazsa bir süre küreselleşmenin kontrollü bir hal alacağı, bununla birlikte ulus devletinin daha etkin hale geleceği, gelecek açısından en çok kabul edilebilir olan tezler.

Gelecekte ulus devletinin daha etkin hale gelmesi, o devlet sınırları içinde yaşayan "ötekileri" nasıl etkileyecek sorusunun cevabı o devletin ekonomisinin yaşadığı krizin büyüklüğüne bağlı olarak değişeceği düşünülmektedir. Derinleşmiş bir ekonomik krizin, ötekine karşı öfkeyi, nefreti artıracaklarını söyleyebiliriz. Bu olumsuzlukların sokakta ve mahallelerde ötekilere karşı şiddete dönüşeceğini, şehirlerde yaşayan göçmen ve mültecilerin belli bölgelere itileceğini, gettolaşmanın artacağını şimdiden düşünebiliriz.

Çalışma yaşamında ise, çalışanlar arasında eşitsizliğin artacağını, bununla birlikte kayıt dışı sektörlerde yer bulabilen göçmen/mülteci ve toplumların diğer ötekilerinin emek piyasasına girmeleri engellenecek ve bunların büyük bir kısmı geride bırakılacaktır. Toplumun kırılgan kesimlerinin yoksullaşacağı ve önlemler alınmazsa bu yoksulluğun giderek derinleştiği bir dünya hepimizin önündeki seçeneklerden biri olarak duruyor.

4. SONUÇLAR VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Bu rapor hazırlanırken Gaziantep ve ilçelerinde ikamet eden ve çalışan göçmen/mülteci kadınlarla görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bunlar içerisinde farklı sektörlerde çalışan kadınların COVID-19 pandemisinin gündelik hayatları ve çalışma yaşamlarına etkileri üzerine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler sonucunda kadınların şimdi ve gelecekte beklentileri çoğunlukla işlerini sürdürme yani çalışma olanaklarına yeniden kavuşma yönündedir. COVID-19 küresel salgını, sekiz ayı aşkın süredir, insanların sağlığına doğrudan etkisi ve derinleşen sosyo-ekonomik etkileriyle küresel çapta yayılmaya devam etmektedir. Yaz aylarında etkisi azalan salgının, sonbaharla birlikte yeniden ikinci dalga olarak yükselmesi, çalışma hayatı üzerinde azaltılan kısıtlamaların yeniden sıkılaştırılacağını gösteriyor.

Önümüzdeki aylar hem ülke vatandaşı olan çalışanlar hem de mülteci/göçmen çalışanlar için ekonomik olarak ailelerini geçindirmede büyük zorluklar yaşayacağını da gösteriyor. Sekiz aylık pandemi süreci çalışan mülteci/göçmenler için zorlukların daha da katmerleştiği bir dönem olduğunu göstermiş bulunuyor. Zaten buldukları hukuki statü güvencesizliklerini artırıp onları kayıt dışı iş gücü alanına sıkıştırmış durumda ve salgın onlara ek zorluklar getirmektedir.

Bu durum göçmenlerin sosyal koruma hakkından yararlanma, insana yakışır onurlu bir yaşam sürdürme ve geleceğe güvenle bakmalarını zorlaştırmaktadır. Tüm bunlar göz önüne alınarak, başta hükümet ve konuyla ilgili diğer kurumların göçmen/mültecilerin çalışma yaşamındaki haklarını korumaya yönelik politika geliştirmeleri ve bu politikaları geliştirirken öncelikle bu süreçte onların seslerini ve taleplerini duyabilecekleri şekilde sürece dahil etmeleri gerekmektedir. Göç alanında 2011 yılından bu yana hak eksenli savunuculuk faaliyetleri yürüten bir sivil toplum kurumu olan Kırkayak Kültür, bu görüşmeler sonucunda, bu konuyla ilgili diğer kurumların çalışmaları da göz önüne alarak aşağıdaki politika önerileri geliştirmiştir.

Önümüzdeki dönemde, pandemi sürecinin bu şekilde devam etmesiyle, başlıca iş kaynağı olan kayıt dışı ekonomide istihdam edilen göçmen/mülteci işçilerin, özellikle de kadınların, pandemi dönemi önlemleri nedeniyle gelir kaybından en ağır zararı görececek kişiler olması beklenmektedir.

Düşük vasıflı işlerde çalışan işçilerin çoğunlukla en dezavantajlılar arasından olmasıyla mültecilerin bu alanlarda istihdam edilmeleri sonucu ortaya çıkmıştır. Unutmamak gerekir ki, mültecilerin mesleki ve kişisel becerileri çoğunlukla göz ardı edilmekte, geldikleri ülkelerdeki diplomaları, meslekleri ve becerileri buldukları yerlerde, çoğunlukla iş bulmada etkisiz bırakılmaktadır. Özellikle kadın mülteciler, erkeklerin karşılaştığı engellerin pek çoğuyla karşılaşsa da ücret, istihdam veya hizmetlere erişim konularında cinsiyet kaynaklı ayrımcılığa uğramaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, mülteci işçiler için başka bir dezavantaj kaynağıdır.

COVID-19 pandemisi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini daha derinleştirmiş, mülteci kadınlar daha kırılgan hale gelmiştir. Mesela, Türkiye’de, ILO’nun ulusal iş gücü veri analizine göre (Caro, 2020), Suriyeli erkek işçiler küresel salgından önce asgari ücretin yüzde 95’ine karşılık bir gelire sahip iken, kadın işçiler sadece asgari ücretin yüzde 77’sini kazanabiliyordu. Bu çalışma kapsamında yapılan görüşmeler göstermiştir ki, büyük ölçüde kayıt dışı iş piyasasında çalışan, pandemi sürecinde çalışan mülteci kadınlar büyük ölçüde işlerini kaybetmiş ya da gelirlerinde büyük düşüşler olmuştur. Bunun önüne geçmek için;

Mülteci işçilerin işten çıkarıldığı veya ücretlerinin düştüğü işyerlerinde, ödenmemiş ücret veya haklarını talep edebilecekleri mekanizmalara erişimlerini sağlayacak bir bilgi sistemi kurulmalıdır. Bu konuda başta sendikalar olmak üzere sivil toplum kuruluşları aktif olarak çalışmalıdır. Mültecilerle ilgili her tür konuda özne olarak kendi temsiliyetleri ve söz hakları olmalıdır.

Salgın süresince hükümetler aldıkları kararlarda kendi vatandaşları için sosyal güvence sistemini genişletip, desteklerini artırdılar. İş güvencesi, gelir desteği, sağlığa erişim, ücretli hastalık izni ve diğer acil desteklere erişim kayıt dışı alanda çalışan mülteciler ve ailelerini fiilen kapsam dışı bırakmaktadır. Özellikle kadın mültecilerin ayrımcılık ve kayıt dışı alanda yaptıkları, ev içi, vb., işlerle bu tür acil durum önlemleri kapsamında verilen hizmetlere erişimi imkansızdır. Örneğin Türkiye’de uygulanan “kısa çalışma ödeneği” kapsamı kayıt dışı işlerde çalışan Türkiyeli ve mülteci işçileri kapsamamaktadır.

Pandemi gibi acil durumlarda, mülteci işçilerin mevcut olumsuz durumunu ortadan kaldırmak için;

- “Pandemi sürecinde, mülteci işçileri güvencesiz hukuki statüde tutan prosedürler ve dokümantasyon veya çalışma iznini alma veya yenileme prosedürleri askıya alınabilir.
- Çalışmaya devam eden mültecilerin yoğun olarak çalıştığı kayıt dışı iş yerlerinde, uzun çalışma süreleri boyunca, işyerinde sosyal mesafe önlemlerinin uygulanması zor ve kişisel koruyucu ekipmana ulaşım oldukça kısıtlıdır. İşyerlerinde önleyici sağlık ve güvenlik önlemleriyle ilgili bilgilerle birlikte koruyucu ekipman sağlanması oldukça önemlidir. Bu konuda hem kamu erki hem de sivil toplum örgütleri gerekli tedbirler konusunda daha etkin çalışmalıdır. İşyerinde bulaşmayı önlemek için, iş sağlığı ve güvenliği düzenlemeleri ve rehberleri, mülteci işçilerin anlayabileceği dilde ve kayıt dışı ekonomik birimler de dahil olmak üzere mültecilerin istihdam edildiği her yerde onların erişebilecekleri ve ana dillerinde iletişim kurabilecekleri bir şekilde hazırlanmalıdır.
- Salgınin etkisini artırmasıyla birlikte, kayıtlı iş fırsatlarının azalması ile

birlikte mültecilerin yanı sıra ülke vatandaşlarının da kayıt dışı alana yönelmesine sebep olacaktır, bu durum ülke vatandaşları, mülteciler ve göçmenler arasındaki rekabeti artıracaktır. Ayrımcılık, güvensizlik sağlık hizmetlerine erişim, insana yakışır iş imkanları mülteci çalışanlar için kötüleşecektir. Bu durum sosyal uyumu ve birlikte yaşam fikrine büyük zarar verme potansiyeli taşımaktadır. Sivil toplum kurumları toplumsal uyum ve birlikte yaşam duygusunu pekiştirecek çalışmaları öncelikleri haline getirmelidir.

- Küresel salgın ve bununla yaygınlaşan sosyo-ekonomik krizle; Kadın mülteciler toplumsal cinsiyete dayalı şiddete, aile içinde ve çalıştıkları işyerlerinde daha sık karşılaşabilir ve mobbinge maruz kalabilirler. Bu tür şiddet olaylarının izlenmesinde ve takibinde kadın örgütleri ve sivil toplum örgütleri etkin rol almalıdır. Özellikle kadın örgütlerinin mülteci kadınlarla dayanışma ağları oluşturulmalı ve oluşturulan bu ağlar güçlendirilmelidir.
- Küresel salgınla; azınlık topluluklar, dezavantajlı bireyler ve marjinalleştirilen grupların, daha görünür şekilde, ayrımcılığa uğradığını, bu kırılgan toplulukların acil durum önlemlerinin dışında kalma ve insani müdahalelerden dışlanma riski ile karşı karşıya kaldıkları görülmüştür.
- COVID-19 salgını, Suriye'den gelen Dom ve Abdal mülteci kesimlerinden kadınları daha da kırılgan hale getirmiştir. Görüşmelerde Dom ve Abdal topluluğundan kadınlar, pandemi öncesi mevsimlik işler, atık ve hurda toplayıcılığı ve gündelik işlerde güvencesiz olarak çalıştıklarını, pandemi sebebiyle bu tür işlerin durması yüzünden topluluğun aşırı yoksulluk riskiyle karşı karşıya kaldığını dile getirmişlerdir.
- Hükümet ve sivil toplum kurumları özellikle kırılgan ve savunmasız grupların ihtiyaçlarını karşılamak için verilen hizmetler ve sosyal destekleri, herkese eşit, kimseyi geride bırakmayan bir anlayışla yaparak, onları damgalayan davranışlarda bulunmamaya dikkat etmelidir.
- Son olarak; kadın mültecilerin işveren ve işçileri temsil eden örgütlere katılımının sağlanması ve işyerinde toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ve yabancı düşmanlığıyla/ mülteci düşmanlığıyla savaşmak için uygun önlemler alınması, kamu ve sivil toplum kurumlarının bu konuda politika oluşturmaları ve kadın mültecilerin tüm süreçlere dahil edilmesi sorunların çözümünü mümkün kılacaktır.

5. KAYNAKÇA

AFAD. (2014). Türkiye'deki Suriyeli kadınlar.

Caro, L. P. (2020). Syrian refugees in the Turkish labour market. <http://www.goc.gov.tr/icerik6/temporary-protection> adresinden erişildi.

CCSA. (2020). How COVID-19 is changing the world: a statistical perspective. <https://unstats.un.org/unsd/ccsa/documents/covid19-report-ccsa.pdf> adresinden erişildi.

Dedeoğlu, S. (2020). Kırılğan Kahramanlar: Covid-19 Pandemi Döneminde Tarımsal Üretimde Göçmen Kadın Emeği. https://www.academia.edu/42867306/Kırılğan_Kahramanlar_Covid_19_Pandemi_Döneminde_Tarımsal_Üretimde_Göçmen_Kadın_Emeği adresinden erişildi.

Dedeoğlu, S. ve Sefa Bayraktar, S. (2018). Tarımsal üretimde Suriyeli göçmen kadın emeği: Bereketli topraklarda zehir gibi yaşamlar. Ç. Ünlütürk Ulutaş (Ed.), Feminist Sosyal Politika: Bakım Emek Göçünde (ss. 247–280). İstanbul: Notabene Yayınları.

Erdoğan, M. ve Çorabatır, M. (2019). Suriyeli mülteci nüfusunun demografik gelişimi, Türkiye'deki eğitim, istihdam ve belediye hizmetlerine yakın gelecekte olası etkileri.

Foley, L. ve Piper, N. (2020). COVID-19 and women migrant workers: Impacts and implications.

Geniş, Ş. (2011). Gaziantep'te göçmen hane profilleri ve kentle bütünleşme dinamikleri. M. N. Gültekin (Ed.), "Ta Ezelden Taşkıdır..." Antep içinde (1. bs., ss. 335–370). İstanbul: İletişim Yayınları.

GİGM. (2020). Geçici Koruma. 20 Kasım 2020 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden erişildi.

Gültekin, M. N. ve Leyla Kuzu, Ş. (2011). Yoksulluğun öteki yüzü: Antep varoşlarında kadınlar. M. N. Gültekin (Ed.), Ta Ezelden Taşkıdır... Antep içinde (ss. 513–532). İstanbul: İletişim Yayınları.

Gündüz Hoşgör, A. (2011). Kadın istihdamı üzerinden marka şehir Gaziantep'i okumak. M. N. Gültekin (Ed.), Ta Ezelden Taşkıdır... Antep içinde (ss. 491–512). İstanbul: İletişim Yayınları.

Hrant Dink Vakfı. (2020). Medyada nefret söylemi ve ayrımcı söylem 2019 raporu. www.hrantdink.org adresinden erişildi.

HÜNEE. (2019). 2018 Türkiye nüfus ve sağlık araştırması Suriyeli göçmen

örnekleme. Ankara.

IFRC ve Turkish Red Crescent Society. (2020). Impact of COVID-19 on refugee populations benefitting from the emergency social safety net (ESSN) programme assessment report.

KADEM. (2018). Kadem sığınmacı kadınlar merkezi profil tarama çalışması raporu.

Körükmez, L., Karakılıç, İ. Z. ve Danış, D. (2020). Mecburiyet, müzakere, değişim: Suriyeli kadınların çalışma deneyimleri ve toplumsal cinsiyet ilişkileri. <https://www.gocarastrmalarderneg.org/tr/> adresinden erişildi.

Sert, D. Ş. (2016). From skill translation to devaluation: The de-qualification of migrants in Turkey. *New Perspectives on Turkey*, 54, 97–111. doi:10.1017/npt.2016.9

SGDD-ASAM. (2020). Sectoral analysis of the impacts of COVID-19 pandemic on refugees living in Turkey. https://sgdd.org.tr/wp-content/uploads/2020/05/asam_covid_anket_raporu_200518_2_EN.pdf

SGK. (2019). Kayıtdışı İstihdam Oranı. 20 Kasım 2020 tarihinde http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/calisan/kayitdisi_istihdam/kayitdisi_istihdam_oranlari adresinden erişildi.

Tarlan, K. V. (2020a). Toplumsal eşitsizlik, mülteciler ve pandemi. *Birikim*, (372), 36–43. <https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-372-nisan-2020/10037/toplumsal-esitsizlik-multeciler-ve-pandemi/11721> adresinden erişildi.

Tarlan, K. V. (2020b). Pandemi, Mülteciler ve Sivil Toplum. *Birikim Güncel*. 20 Kasım 2020 tarihinde <https://www.birikimdergisi.com/guncel/10013/pandemi-multeciler-ve-sivil-toplum> adresinden erişildi.

Tarlan, K. V. (2020c). Pandemi günlerinde göçmen/mülteci emeği: Geçmiş, bugün, gelecek. *Birikim Güncel*. 20 Kasım 2020 tarihinde <https://birikimdergisi.com/guncel/10125/pandemi-gunlerinde-gocmen-multeci-emeği-gecmis-bugun-gelecek> adresinden erişildi.

Türkiye 113 bin yabancıya iş kapısı oldu. (2019, 14 Aralık). *Hürriyet Gazetesi*. <https://www.hurriyet.com.tr/amp/ekonomi/turkiye-113-bin-yabanciya-is-kapisi-oldu-41397372> adresinden erişildi.

Uçar, C. (2020). Gaziantep parça başı emek piyasasının Suriyeli kadınları: Emek, zorunlu göç ve şiddet. K. Biehl ve D. Danış (Ed.), *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye’de Göç Araştırmaları içinde* (ss. 37–55). İstanbul: Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet

Merkezi, Göç Araştırmaları Derneği.

UN. (2020a). Policy brief: COVID-19 and the need for action on mental health.

UN. (2020b). World economic situation and prospects as of mid-2020. https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/WESP2020_MYU_Report.pdf adresinden erişildi.

UN Women. (2018). Needs assesments of Syrian women and Girls under temporary protection status in Turkey.

UN Women. (2020). Addressing the impacts of the Covid-19 pandemic on women migrant workers. <https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/guidance-note-impacts-of-the-covid-19-pandemic-on-women-migrant-workers-en.pdf?la=en&vs=2259> adresinden erişildi.

Ünlütürk Ulutaş, Ç. ve Akbaş, S. (2018). Ötekilerin ötekisi: Denizli işgücü piyasasında Suriyeli kadınlar. Ç. Ünlütürk Ulutaş (Ed.), Feminist Sosyal Politika: Bakım Emek Göç içinde (ss. 281–308). İstanbul: Notabene Yayınları.

Üstübici, A. ve Karadağ, S. (2020). Refugee protection in Turkey during the first phase of the COVID-19 pandemic, Turkey Interim Report. İstanbul. <http://admigov.eu> adresinden erişildi.

Zırh, B. C., Karakılıç, İ. Z., Çetinkaya, Ö., Ayaeş, S., Özsoy, A. ve Karabıyık, E. (2020). Virüs mü, yoksulluk mu?. Kalkınma Atölyesi

KIRKAYAK

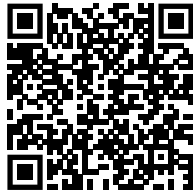
K Ü L T Ü R

Bu yayın kamu malıdır. Bir kısmından veya tamamından alıntı yapılabilmesi ve çoğaltılabilmesi için Kırkayak Kültür'den izin alınmasına gerek yoktur. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir ve yaygın olarak dağıtılabilir.

Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı ve Friedrich Ebert Stiftung Derneği'nin mali desteği ile hazırlanmıştır. Bu raporun içeriği tamamen Kırkayak Kültür'ün sorumluluğundadır. Rapordaki ifadeler Kırkayak Kültür'ün kendi görüşleri olup, Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı ve Friedrich Ebert Stiftung Derneği politikalarını ve görüşlerini yansıtmamaktadır.

مطبخ MUTFAK

Lütfen "Özenin Sesi: Pandemi Döneminde Göçmen Kadın Emeği" video serisini izlemek için barkodu okutarak YouTube kanalımızı ziyaret edin. Videolara Türkçe, Arapça, İngilizce ve Türk İşaret Dili çevirileriyle erişilebilir.